

JAARBOEK
VAN HET
KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK
„Concordia res parvae crescunt”

TE
AMSTERDAM

I. 1914.

AMSTERDAM
JOHANNES MÜLLER
1914.

Een en ander over het Goud- en Zilversmidsgilde te Middelburg.

Het stedelijk archief te Middelburg is rijk aan ordonnantie- en rekeningboeken der voormalige gilden.

Eene uitzondering hierop maakt het goudsmidsgilde, waarover in het archief zeer weinig is te vinden.

Blijkbaar zijn de boeken, dit gilde betreffende, in handen van partikulieren gebleven. Een deel er van tenminste — de rekeningboeken zijn helaas verloren gegaan — berust in handen der familie HACKENBERG, goud- en zilversmeden alhier. Aan de welwillendheid dezer heeren heb ik de inzage der nog aanwezige twee gildeboeken te danken.¹⁾

Het oudste bericht over het goudsmidsgilde is echter eene ordonnantie van Wet en Raad²⁾, die in het stedelijk archief wordt bewaard. Wij lezen er in, dat het gehalte van het goud en zilver precies gelijk moest zijn aan dat te Brugge en Gent. Ieder goudsmid was toen reeds verplicht zijn werk met een eigen teeken

¹⁾ Wat in de volgende bladzijden over het gilde en over de goudsmeden wordt vermeld, is in hoofdzaak aan het gildeboek van den heer HACKENBERG ontleend, aangevuld met opgaven uit de *Stadsrekeningen* en het *Register ten Rade*, beide door den bekwamen heer H. M. KESTELOO bewerkt.

²⁾ *Inventaris van het Oud-archief der stad Middelburg. 1217—1584*, door Mr. J. H. DE STOPPELAAR, n°. 291.

te voorzien, daarenboven moest het met het stadsteeken worden gestempeld. Dit bestond uit «een arend in een rond park», welk teeken bij den deken werd bewaard. Geen ander dan trooisch gewicht mocht worden gebruikt. Grappig is het aan het slot der ordonnantie te lezen, dat, wie uit vrees voor oorlog vlucht, voor een jaar uit de stad zal worden gebannen.

Het toenmalige stadsteeken was vermoedelijk een eenkoppige arend door een cirkel omgeven. Een contra zegel van 1325 vertoont tenminste reeds dien adelaar. Volgens VERHEYE VAN CITTERS is dit de arend van den Roomsche Koning WILLEM II. ¹⁾ Middelburg en zijne Abdij hebben inderdaad aan dezen vorst veel te danken gehad. Hij ligt in het koor onzer abdijkerk begraven. In volgende eeuwen zien we den «dubbelen» arend op Middelburgsche gebouwen, zegels enz. verschijnen. De meening, dat deze aan keizer MAXIMILIAAN ²⁾ is ontleend, is door de scherpzinnigheid van den heer KESTELOO ontzenuwd. VERHEYE VAN CITTERS had, om zijne verklaring van het opduiken van den dubbelen arend aannemelijk te maken, een post uit de stadsrekeningen aangehaald, die volgens dezen geleerde aldus luidde: «een Vane met een Keizerskroon voor de Schouwe» (van het stadhuis) en die vaan voor een *vlag* gehouden, die later vóór een schoorsteen op het stadhuis zou zijn geplaatst. In de stadsrekeningen, ³⁾ zegt de heer KESTELOO,

¹⁾ *Iets aangaande het wapen, de keizerlijke kroon boven hetzelfde en de zegels der stad Middelburg* door wijlen Mr. JACOB VERHEYE VAN CITTERS, in *Archief Zeeuwsch Gen.* I, blz. 4.

²⁾ *loc. cit.* blz. 7.

³⁾ H. M. KESTELOO. *De stadsrekeningen van Middelburg* III, blz. 155 (411). Deze hoogst merkwaardige uittreksels der stadsrekeningen zijn in verschillende jaargangen van het *Archief* van het Zeeuwsch Gen. verschenen.

leest men echter als volgt: «Bef. MATHYS de Smit» enz. «noch ov(er) een wane (vaan) met een keijsserscroone d̄ op staen, dienende opdē schoorsteen aē(n) de nyeuwe stadhuijs d̄ voen ii £ x ij sch.»

Nu moet men weten, dat architect ROMBOUT KELDERMAN in 1515 voor £ 15 een pijp voor den schoorsteen boven op het stadhuis had gemaakt en op die pijp moest «een vaan met een keizerskroon er op staande» als windwijzer of als sieraad worden geplaatst. Middelburg heeft dus den dubbelen arend eenigszins eigendunkelijk gebruikt.

Er bestaan raadspenningen van de stad, zoogenaamde burgemeesterslooden van 12 stuivers, die dezen dubbelen arend vertoonen.

Een jongere editie van het burgemeesterslood, in 1648 door JAN LOOFF gesneden — zie plaat III, N°. 4 — heeft echter weer den enkelen adelaar, maar de keizerskroon staat er toch boven op.

Laten wij tot het goudsmidsgilde terugkeeren. In 1501 ontving het gilde van FILIPS DEN SCHOONE eene uitvoerige ordonnantie, die te Brussel was onderteeënd. Eenige maanden later werd deze te Mechelen eenigszins gewijzigd en aangevuld. Veere en Zierikzee hadden bij die gelegenheid afgevaardigden naar hier gestuurd ter bespreking der «koire» (keur) aangaande de goudsmeden, wel een bewijs van de belangrijkheid der nieuwe ordonnantie.

In 1515 door KAREL V herzien, zijn deze ordonnanties tot 1804 den gildebroederen tot lichtende fakkel geweest. Het spreekt van zelf, dat in dien langen tusschentijd vele artikelen belangrijk zijn veranderd.

De ordonnanties van 1501/02 vermelden drie soorten van goudgehalte: ¹⁾

- 1°. Het «fijn goudt», houdende 23 karaat 13 greinen, den nobel voor fijn gerekend, met $1\frac{1}{2}$ grein remedie in 't allooi op de mark. In 1502 werd het tot 23 kar. 15 gr. verhoogd.
- 2°. Het «fylet goudt» houdende 22 kar. met 3 grein remedie in 't allooi.
- 3°. Het «touche goudt» van 19 kar. en 3 greinen met 3 grein remedie.

Alle zilverwerken moesten van een fingealte van 11 penningen 8 greinen zijn «zoowel dat men maakt en slaat met den hamer als andere gegoten werken». Verder werd bepaald dat men geen ander dan «konincx zilver zal mogen bernen en daerop zal die meester slaan zijn teeken diet gebrant heeft tot vier houcken zooverre alst vier once weegt». Ieder goudsmid werd gelast «een plate van latoene (koper) ofte van ysere ²⁾ (1501) bij maniere van register» te laten maken, «daerinne elck goutsmit zijn teeken zal gehouden zijn te slane, teneynde dat hij zijn teyken niet en verandere zonder consent ende weten van de waardeerders». Ten huize van den deken werd de gildekist bewaard, waarin de platen met meesterteecken, de stempels waarinede werd gewerkt, alsmede de ordonnanties en keuren werden geborgen. De twee sleutels, die op de gildekist pasten werden in handen van de gezworenen gesteld. Op St.-ANDRIESdag, den 30^{en} November, ver-

¹⁾ Oud amsterdamsch essaai gewicht. De mark trooisch voor het goud werd in 24 karaat van 12 greinen verdeeld. Het zilver in 12 penningen van 24 grein à 24 deelen.

²⁾ eene plaete van latoene in 1502.

gaderde men tot het doen der jaarrekening en tot het kiezen van een nieuw bestuur. 's Nachts mocht niet met den hamer worden gewerkt en vroeger dan 5 uur 's morgens en later dan 10 uur 's avonds was het den broeders verboden bij «keerslicht» te arbeiden. Was nu een voorwerp gereed gekomen en behoorlijk geteekend, dan werd het naar de gildekamer gebracht, waar het van nog twee andere stempels werd voorzien namelijk van het gekroonde stadswapen (arend) en een letter van het A B C, (de zoogenaamde jaarletter) «daerby een yegelijck bekennen sal mogen inde wat jaer ende in wiens dekenschap die gewaerdeert zullen zijn» (1501).

's Woensdags en 'szaterdags hield men keurmiddag. Het keurgeld bedroeg 'swoendags 1, 'szaterdags 2 en op andere dagen 3 stuivers. Wie na het daarvoor vastgestelde uur kwam, betaalde «dobbel geld».

Tusschen 1670 en 1675 is er in zake de keurteekens heel wat in Middelburg te doen geweest. Voortdurend vergaderden de gildebroeders met het stedelijk bestuur. Ten laatste is men het gelukkig eens geworden, echter niet, zonder dat eerst de bepaling was gemaakt, dat, wie zich onbehoorlijk tegen deken en beleeders zou gedragen, f 25 boete te betalen kreeg ¹⁾. Het was toen opnieuw bepalend gesteld, dat ieder goudsmid zijn meesterteeiken op zijn werk moest stempelen, vervolgens

¹⁾ Het schijnt gewoonte te zijn geweest, dat deken en beleeders van al de gilden jaarlijks ten overstaan van Burgemeesters verantwoording deden der boeten. In 1542 had dit, zegt KESTELOO in zijn *Uittreksels uit het Register ten Rade* „daechs na nyeuwe dach” plaats. In 1522 deed men dit weer tusschen Kerstmis en verzworen maandag. Er was dus geen vaste datum voor.

zou het fijngoud nog een «dubbele arend» krijgen en het minderwaardige werkgoud «een burgt» benevens de jaarletter. Het «oud goud in de kasse» zou door een W worden gemerkt.

Voor het waardeeren van «ieder pond gr. waarde» aan goud en zilver mocht 2 gr. vls. in rekening worden gebracht, terwijl het waardeeren van juweelen dubbel kostte.

Nu springen we een goede eeuw over, en zijn in den zoogenaamdén franschen tijd. Het spreekt van zelf, dat onder franschen invloed het gildewezen een kwijnend bestaan moest lijden, vandaar dat reeds in 1798 de meeste gilden werden afgeschaft. Zoo is dit ook met het goud- en zilversmidsgilde gegaan. Toch zijn tot 1807 ¹⁾ na afgelegde proef, nog enkele leden in het gildeboek bijgeschreven.

Laten we thans de nieuwe ordonnantie van 1804 eens inzien. Deze was, volgens president en raden der stad, noodzakelijk gebleken, daar, niettegenstaande ontelbare wijzigingen in de artikelen der statuten, deze deels niet meer toepasselijk, deels in onbruik waren geraakt. Wij zullen ons slechts bij art. 32, dat de keurteekens aangeeft, bepalen.

‘Het *fijn goud* moest met 4 teekens worden gemerkt: het wapen van Zeeland ²⁾, de dubbele arend, de jaarletter en het meesterteeken.

¹⁾ Volgens Resolutie ten Raade der stad Middelburg van 19 Maart 1803, was het weer toegestaan nieuwe leden in te schrijven en dezen bekwaamheidsproeven te laten afleggen.

²⁾ De goudsmeden van Holland hadden van de Staten hunner provincie toestemming gekregen hun fijnste zilver met „het wapen van Holland” te teekenen. In 1696 vroegen de Middelburgsche goudsmeden hetzelfde voorrecht voor hun beste keur zilver. Den 8 dec. 1696 werd door de Staten

Het *krusade goud*: de dubbele arend, jaarletter en het meesterteeken, alle 3 afzonderlijk.

Het *werkgoud*: de burgt en de jaarletter aan malkanderen met het meesterteeken.

Wat het zilver betreft dit moest als volgt worden kenbaar gemaakt:

Nieuwe keur: het wapen van Zeeland, de dubbele arend, de jaarletter en het meesterteeken, alle afzonderlijk geplaatst.

Groote keur: de dubbele arend, de jaarletter en het meesterteeken, of wel, wat ook was toegestaan, de dubbele arend en de jaarletter «aan malkanderen».

Kleine keur: de burgt en de jaarletter aan elkaar, benevens het meesterteeken.

Voor wij van de keurteekens afstappen, willen wij hier vermelden welke stempels en andere voorwerpen in een inventaris der gildegooederen, uit de 18^e eeuw dateerende, voorkwamen.

1 zilver zegel in een houte busse tot de jongens haar leerbrieven ¹⁾.

1 zilver gesneden rond doosken voor t stadszegel aan het nieuwe gildebouck.

3 zilveren stukjes, zijnde stalen.

14 gouden toetsnaalden aan een zilver hengel (1671).

8 koperen platen met meesterteykens.

2 kleyne koperen plaatjes vol met meesterteykens.

60 lijkenpenningen met blykke busse.

van Zeeland aan deken en beleeders van het goud- en zilversmidsgilde autorisatie verleend om het wapen van Zeeland op hun beste keur te mogen slaan.

¹⁾ Wij hebben de spelling overgenomen, zooals die in het gildeboek voorkomt.

1 pijl gewicht van 32 mark (niet vol).

1 » » van 16 » (nieuw).

2 yzeren stempels tot het munten van lijkenpenningen.

9 teykenstempels bestaande in:

2 wapens van Zeelant groot en klein.

2 arenden groot en klein.

3 burgten 2 groot, waarvan een moer is en een klein.

2 lange planken met namen van de gildebroeders.

3 poetische veersen met leysten om.

2 teykeningen van proeven met leysten om.

1 sierlijk foliant bouck france bant met privilegien, ordonnantien, resolutien, inventaris, waapens van overdekens, dekens, haar en der gildebroeders namen.

Distincte perkementen copien vant Gilde in folio van Brussel 1501, Mechelen 1502; 3 boucken in welke de rekeningen vant gilde; 1 huijs en erve staande en gelegen in de Lombaartstraat (in 1709 gekocht).

Van dat alles is niet veel meer over. Eenige koperen platen met meesterteekens zijn nog in het bezit van den heer C. J. M. HACKENBERG en van de stad (museum raadhuys). De rekeningboeken zijn, zoover wij weten, verloren gegaan.

Het zoude te veel plaatsruimte innemen, alle bijzonderheden, het gilde betreffende, hier mede te deelen. Enkele eigenaardigheden stippen we evenwel gaarne aan.

Kwam een schip met buskolen — ook wel als boschkolen vermeld — bianen, dan moest de knaap onmiddellijk allen broeders hiervan kennis geven, opdat niemand een voorkoop zoude doen. Voor de arme gezellen werd o. a. in 1598 gezorgd door iederen broeder 4 grooten extra te laten betalen. In oude tijden schijnt het gewoonte te zijn geweest, dat de

nieuwaangekomene behalve een mark zilver een maaltijd aan de gildebroeders moest geven. In 1610 werd dit laatste afgeschaft, men betaalde toen voortaan 2 mark zilver, benevens 2 schellingen tot onderhoud der gereedschappen. Het gilde heeft nooit tot de aanzienlijkste der stad behoord, in 1573 wordt het met de schilders en tinnegieters tot de schamele gilden gerekend, die eene geldelijke ondersteuning kregen «totter coste van tcruyce omme te draegen». Vermoedelijk zal de ellende van het beleg aan die bijzondere armoede wel schuld hebben gehad, zegt de heer KESTELOO in zijn «*stadsrekeningen*», waaruit ik deze bijzonderheden putte.

Wie in 1626 verloren goud of juweelen liet uitroepen, betaalde 4 schellingen aan den knaap. Hij moest daarvoor bij iederen confreer een briefje met duidelijk leesbaar schrift brengen, alsmede bij de Munt en aan de bank van leening. Ook was hem opgedragen bij alle grootc vergaderingen van het gilde, als bij het aannemen van nieuwe leden, bij het doen der jaarrekening, kortom bij alle gelegenheden, waarop men «met elkanderen goede sier» maakte, goed op te letten, dat bij het aanzitten aan de tafel de volgende manier werd gebruikt: «Als dekens en beleders zullen aangezeten zijn, dan zal ieder, zijn naam opgelezen zijnde, hem daar bij vervoegen, volgende de rolle». En wie dan niet aanwezig was, moest zich maar «contenteeren met alzulcken plaetse als er nog zijn zal, al waart ook een van de oudste» en wie daarover ruzie maakte had 5 sch. boete te betalen. Ook mocht «niemand der confreeren (1627) toubak suygen in eenige vergadering van het gilde, ook niet vóór den maaltijd op de goudsmidskamer».

Het salaris van den knaap bedroeg in 1665 *f* 40. Hij had daar, behalve het reeds opgenoemde, heel wat werk voor te verrichten, bijv. te zorgen dat er «drooge geboorde kolen» op de keur- of teekenkamer aanwezig waren, dat de gereedschappen glanzig en uit de roest bleven, dat bij den «commegang» en op de bijeenkomsten papier, pennen en inkt aanwezig waren, enz. enz.

In 1692 werd een volledig stel trooisch pijlgewicht aangeschaft om als slaper te dienen bij het controleeren der gewichten in de winkels der goudsmiden. Van deken HENDRIK VAN HEUMEN — gedurende korten tijd muntmeester van Zeeland — had in 1671 het gilde 12 gouden toetsnaalden ten geschenke gekregen, aan koperen staaftjes gesoldeerd, die aan een zilveren «hengsel» hingen. Men mocht ze echter slechts op de keurkamer gebruiken. Later zijn er nog twee bijgekomen, want de inventaris vermeldt 14 toetsnaalden.

Oudtijds was door een franschen koning, wiens naam niet wordt vermeld, een fraai gekleurd vensterglas aan de Oude- of St. Pieterskerk ¹⁾ alhier, ten geschenke gegeven. Meester JOLIJT was namens kerkmeesters in 1685 aan het gilde komen zeggen, dat dit glas, dat aan de zorg der goudsmiden was opgedragen, noodzakelijk moest worden hersteld. Maar daar wilden de broeders niet van weten. Men verdedigde zich door te zeggen, dat de koning van Frankrijk eertijds het glas niet aan het gilde, maar aan de kerk had vereerd, en dat de kerk toen «uyt paapsche wijze» hun het onderhoud had opgedragen, maar dat ze niet verplicht waren tot

¹⁾ De Oude- of St. Pieterskerk is in 1834 afgebroken. Zij stond op het tegenwoordige hofplein.

vernieuwen der «kassynen». Vermoedelijk is dit «wel willen onderhouden, maar niet vernieuwen», oorzaak geweest, dat stuk voor stuk de prachtige kerkglazen zijn verdwenen.

Er is slechts één koperen gildepenny van de goudsmeden bekend. ¹⁾ Hij is afgebeeld bij DIRKS. *Nederlandsche Gildepenningen* op pl. 73, n°. 57.

De teekening der goudsmidswerktuigen is dikwijls onnauwkeurig aangegeven. Wij hebben eene vergrootte afbeelding van den penny doen vervaardigen, opdat men de uitvoerige omschrijving der figuren, die de goudsmid C. J. M. HACKENBERG de goedheid gehad heeft voor ons te maken, beter zou kunnen volgen.

Op de voorzijde ziet men in het midden een zilveren beker met deksel door een beeldje gekroond. Rechts bovenaan een koperen kretsborstel, daaronder eene weegschaal, een koperen doosje met bakjesvormige gewichten en een rosmaatje. ²⁾ Links van den beker of bokaal: boven een afkookpan, twee tribletten, een aambeeld, dat echter in goudsmidstaal een tas met speerhaak wordt genoemd, een plattang en een passer. Keerzijde: In het midden een ring, vermoedelijk met juweelen steen, waardoor een smelttang en hamer steken. In het veld 15—97. Rechts van den ring een

¹⁾ Een afslag in zilver kwam voor onder n° 632 in den catalogus der verzameling D. C. MEIJER Jr. Maart 1910 te Amsterdam verkocht. Het stuk woog 7 gram, en werd door den heer mr. J. W. FREDERIKS te 's-Gravenhage aangekocht.

²⁾ Een rosmaatje is een busje met deksel, waarin rossoldeer wordt gedaan en waarmede men deze soldeer uit het sleufje door knippen van den vinger op de te soldeeren voorwerpen laat vallen. Rossoldeer is soldeer, welke tot poeder wordt gevijld en die men gebruikt om cantille werk te soldeeren.

doosje met ponsen, links een doosje met vijfstof, waarin eenige zeefjes. Geheel onderaan een graveerstaal en een hazenpootje. ¹⁾

Plaat III. n°s. 1 en 1a. Koper.

Aangezien de rekeningboeken niet meer bestaan, zijn omtrent het aanschaffen der gildepenningen geene bijzonderheden te geven. Wel vinden we op de jaren 1626 en 1665 iets omtrent het gebruik er van in het gildeboek vermeld. Het was hier zooals overal elders in onze gilden: was een broeder of zijne huisvrouw overleden, dan was de knaap verplicht de confraters alle te samen «lijkpenningen» te brengen en «niemand voorbij te gaan, noch te verschoonen en goed op te letten in het weder ontvangen der penningen na de begrafenis van het lijk.» Hij moest nauwkeurig de namen der afwezige confraters opteekenen en de boeten daarop gesteld innen. Vervolgens had hij te waken, dat niemand twee of meer penningen aan hem gaf; ook was het verboden dat iemand zijn penning aan een ander medegaf, tenzij dat deze bijtijds den deken over de oorzaak van zijn wegblijven ter begrafenis had ingelicht. Was nu de plechtigheid afgelopen, dan was de knaap verplicht «zonder uytstel of vertrek na den wederontfangh der penningen deselve met de notitie van den nomber» bij den deken te brengen.

Voor een en ander ontving hij 10 schellingen loon. Uit het voorgaande blijkt op nieuw, dat het voornaamste doel van het instellen van gildepenningen is geweest controle uit te oefenen op het al of niet aan-

¹⁾ Het hazenpootje dient om de gouden soldeerstof, enz. van de vingers te verwijderen. In zoo'n pootje zit dikwijls veel gouden stof verborgen (Mededeeling van den heer HACKENBERG).

wezig zijn bij de begrafenisplechtigheden van overleden broeders. Het woord lijkenpenningen verklaart dit trouwens duidelijk genoeg.

In lateren tijd werden de penningen ook voor het bijeenroepen van vergaderingen gebruikt.

Een punt van beteekenis maakte in dit gilde de bepaling uit van het metaalgehalte en den prijs waarvoor het goud en zilver mocht worden verkocht.

Het gildeboek van den heer HACKENBERG vermeldt de volgende verschillen in koers en gehalte:

a. Goud.

Fijn goud. Fylet goud. Touche of Touts goud.

1501	23 kar. 13 greinen.	22 kar.	19 karaat 3 greinen.
		de engels te	de engels te ver-
		verkoopen	koopen voor 27
		voor 31 gr.	grooten 6 myten.
		en 6 myten.	

1502 23 kar. 15 gr.

Dukaten- of fijn goud

Werkgoud.

1636	23 karaat.	21 karaat.
	waarde f 41 het ons of	waarde f 37 het ons of
	41 stuivers de engels.	37 stuivers de engels.
1638	f 42 het ons.	f 38 het ons
1641	f 43 » »	f 39 » »
1644	f 45 » »	f 41 » »
1670	f 45 » »	f 41 » »
1675	f 46 » »	f 42 » »
1785	(21 karaat) f 46 het ons	(19 karaat) f 42 het ons.

b. Zilver.

1501 Alle zilverwerken moesten houden 11 penningen
8 greinen.

*Groote keur.**Kleine keur.*

1636	10 penn. 18 greinen.	10 penn. 6 greinen.
	waarde 9 sch. 4 gr. het ons.	waarde 9 sch. het ons.
1638	» 9 » 6 gr. » »	» 9 sch. 2 gr. » »
1641	» 9 » 8 gr. » »	(10 penn. 8 greinen) 9 sch. 4 gr. het ons.
1644	» 10 » » »	waarde 9 sch. 8 gr. het ons.
1670	» 9 » 10 gr. » »	» 9 sch. 6 gr. » »
1675	» 9 » 10 gr. » »	

Wie in 1675 het zilver voor minder verkocht aan joden, leurders, loopers, enz. verbeurde 8 onzen fijn zilver. ¹⁾

*Groote keur.**Kleine keur.**Nieuwe keur.*

1785	10 penn. 12 greinen.	9 penn. 12 greinen.	11 penn. 2 gr.
	waarde 9 sch. 10 gr.	waarde 9 sch. 6 gr.	waarde 10 sch. 4 gr.

De oorzaak van die schommelingen in gehalte en koers wordt in 1641 opgegeven «vermits de hooge

¹⁾ Met deze kwade praktijken had de stad al vroeger te kampen gehad. Den 12 dec. 1641 ontving Nic LELEUTRE eene ernstige berisping van de regeering omdat hij zich bezig hield met het opkopen van allerlei gouden en zilveren specien an die weder tegen „onredelijken prijs aan geneecesiteerde of onnoozele personen verkocht”. En in 1662 hooren we opnieuw klagen, dat de joden alles opkopen en het verkregene naar elders opzenden. De munthuizen stonden bij gebrek aan materiaal stil. Van wege het gilde werd dan ook aan het stedelijk bestuur het verzoek gericht, dat „wisselaers, joden, oude kleerkoopers, uytdragers, loopers oft andere dergelijke soorten niet aan huizen of hymelijk goud en specie mochten opkopen».

steygeringe van den gelde tot een gulden op d'once van tgout, zoowel fijn-, als werkgout».

En in 1644 was de oorzaak der verhooging «vermits de dukaat welke voor dezen *f* 5 deed, nu (1644) doet *f* 5.5 st. en de rijder vroeger 21 schellingen nu *f* 7 ende het zilver bankgeld $10\frac{1}{2}\%$ hooger gaat». In 1785 mocht de prijs van het goud niet meer worden verhoogd, daar dit bezwaren gaf, maar men mocht het gehalte iets verminderen. In de «*Stadsrekeningen*» komen vele posten voor van geschenken in gouden en zilveren voorwerpen, met opgave dikwijls van gewicht en prijs van het metaal. Ook werd er nog al eens zilver aangekocht, bijv. in 1491, toen 8 ons zilver uit Antwerpen kwam om de zilversmeden daar naar te laten werken, ook voor het bepalen van het essaai. Knappe goudsmeden leverde Middelburg vermoedelijk in de 15^e eeuw niet op, want meestal werden kostbare voorwerpen te Brugge of te Antwerpen besteld. Zoo kreeg in 1420 hertog JAN VAN BEIEREN bij zijne huldiging hier ter stede twee zilveren stoopkannen ten geschenke, die aan zilver £ 11 : 13 : 1 hadden gekost en £ 2 : 14 «aan fatsoen» Deze preciosa waren te Brugge gekocht. Van LODEWIJK DIE BLASERUS te Brugge werden in 1431 eveneens stoopkannen gekocht FICTOOR VAN MELEBEKE aldaar leverde in 1439 een gouden kop aan de stad. Voor dien kop werd $3\frac{1}{2}$ mark fijn goud aangeschaft tegen 13 p. 15 schellingen de mark. Voor het vervaardigen er van werden 23 rijders betaald.

JAN GANSSEPOEL, goudsmid te Antwerpen, genoot in 1515 de eer van twee stoopkannen aan de stad te mogen leveren voor den prijs van £ 56 : 6 : 8. Zij werden ANDRIES ANDRIESZ. VAN WACKENÉ, rentmeester van

Zeeland, geschonken, omdat deze zijn eigen kannen aan de stad had afgestaan om als geschenk voor de koningin van Denemarken te dienen, toen deze alhier vertoefde. Eerst in 1531 vinden we voor het eerst een geschenk van waarde vermeld, dat bij JACOB HENDR. PAUWELSZ., goudsmid te Middelburg, was besteld. Dit bestond uit een gouden keten, 60 gouden kronen wegende van 6 sch. 8 grooten het stuk. De keten werd aan YEVON THEETHAERT, koopman te Rochelle, vereerd. In 1501, echter, was nog een kostbaar juweel in Brugge besteld en dat, niettegenstaande in Middelburg de bekwame goudsmid MATHIJS MOLCKMAN leefde. Het nieuwe geschenk was voor den koning van Schotland bestemd als deze er in wilde toestemmen den schotschen stapel binnen Middelburg te brengen. Het juweel ging naar Schotland, maar kwam even fraai terug, want de wolstapel bleef uit onze stad weg. Het was namelijk aan den uitgezonden stadspensionaris AUGUSTIJN DE CAMINADE niet gelukt den koning daartoe te bewegen. Het prachtige voorwerp werd zorgvuldig weggeborgen tot den tijd, dat KAREL V hier in 1515 werd gehuldigd. De overlevering vertelt, dat bij die gelegenheid, nadat de eeden waren gewisseld, een heraut aan het venster stond tot «diverse reisen» goud en zilver onder het volk strooiende. Een voorbode dus van onze latere strooipenningen! Mogelijk zijn door den heraut ook zilveren legpenningen onder de menigte geworpen.

Dat er betrekkelijk weinig antieke zilveren voorwerpen meer aanwezig zijn, komt door het herhaaldelijk opvragen er van door de stedelijke regeering in tijden van geldnood. De stad zelve, immers, verkocht in 1536 uit hoofde van hare schulden een groot deel van haar

zilverwerk, uit kroezen schalen enz. bestaande (*Reg. ten Rade* d.d. 20 Sept. 1536). Men denke vervolgens aan het beleg der stad, dat schatten aan zilveren *preciosa* heeft verslonden.

Het is, geloof ik, niet algemeen bekend, dat een leerknecht, behalve proeven, ook sedert 1764 een soort examentje moest afleggen om het meesterschap in het goud- en zilversmidsambacht te verwerven. Of dit overal elders ook plaats had, weet ik niet te zeggen, maar in Middelburg moest een knecht goed op de hoogte zijn van de volgende vragen:

Examen om een goed en voordeelig goudsmit te zijn.¹⁾

Vraag. In hoeveel deelen wordt de halte van fijn goud verdeelt en met welke benaming wordt dezelve genaamd?

Antw. In 24 caraten, elke caraat 12 grein en elke grein in 24 gedeeltens.

Vraag. Staat er ook een vaste prijs toe als men goud op het essay zal koopen?

Antw. Ja, een mark fijn goud is altijd f 355.

Vraag. Wat maakt dan het goud duur of goedkoop?

Antw. Het rijzen en daalen van het opgeld of anders de agio.

Vraag. Hoe wordt die agio bij het koopen op het essay berekend?

Antw. Wanneer de agio bijv. is 8 percent, dan voeg ik bij ieder der voorengemelde f 300 nog f 8, of zooveel als tot welke prijs ik geaccordeert ben.

¹⁾ Overgenomen zooals het gildeboek dit vermeldt.

Vraag. Als gij nu goud op den Essaaij gekocht hebt, hoedanig zult gij er dan verder mede handelen?

Antw. Ik moet dat dan allieëren, tot zoo een halte, als ik het noodig heb.

Vraag. Zeg mij eens op wat wijze en waarmede zult gij dat allieëren?

Antw. Met rood koper en goed zilver en dat wel zoodanige quantiteit van elks, als ik oordeel mijn goud in couleur met de staalen van de keurkamer zal overeenkomen.

Vraag. Hoeveel vermindert het goud wel in gehalte als men er één engels bijzet onder één once goud?

Antw. De gemeene rekening van een werkmeester is 1 karaat of in waardij f 2, maar in het fijn uitgerekend zou het iets verscheelen.

Vraag. Om nu goud van 21 karaat, 9 grein, zooals thans de eisch is, van de van ouds zoogenaamde krusade ringen te brengen op 19 karaat, hoeveel zoudt gij dan op één once bijzetten?

Antw. $2\frac{3}{4}$ engels of f $5\frac{1}{2}$ of 2 karaat 3 grein.

Vraag. Het gebeurt ook somtijds dat wij gouden specien moeten verwerken, laat eens hooren, wat gij daarvan weet, zoo van de gehalten als van de gewigten. Hoeveel moet een ducaat wegen?

Antw. Een ducaat weegt 2 eng. 8 azen en houdt 23 kar. 7 gr.

Vraag. Hoeveel een rozenobel?

Antw. Die halte rekt men eender als de ducaat, eer iets meer als minder en weegt 4 eng. 30 azen.

Vraag. Hoeveel een gouden rijder?

Antw. Die weegt 6 eng. 15 à 16 azen en houd 22 karaat.

Vraag. Kent gij ook het onderscheid tusschen kruzaden, Johannissen, guinjes en dukatons?

Antw. In 't gemeen rekt men de vier soorten eender te zijn in halte 22 kar. of wel iets minder. Een krusaat weegt 4 eng., een Johannis 9 eng. 12 azen. Een guinje 5 eng. 12 azen en een dukaton 7 eng. 7 azen.

Vraag. Als gij dukaten tot werkgoud zult maken, hoeveel moet gij er dan bijzetten?

Antw. 4 kar. 7 grein of ruim f 9.

Vraag. Hoeveel op de vier volgende specien?

Antw. 3 kar. of anders f 6.

Vraag. Maar kunt gij ook wel goede sudeer maken, om werkgoud mede te sudeeren?

Antw. Ja, dan neem ik bij een once werkgoud 3 eng. rood koper en 2 eng. goed zilver.

Zilversmids-examen.

Vraag. In hoeveel deelen wordt de halte van het fijn zilver verdeeld, en met wat benaming wordt het genaamd?

Antw. Het wordt verdeeld in 288 deelen en genaamd, marken, penningen, greinen en gedeeltens.

Vraag. Dat is wel. Een mark hoeveel penningen? En een penning hoeveel greinen? En een grein hoeveel gedeeltens zijn daarin?

Antw. Een mark wordt verdeeld in 12 penningen en een penning in 24 greinen en een grein in 24 gedeeltens.

Vraag. Maar als gij zilver op den essaaij gekocht hebt, dat te goed of te slecht is. hoe zult gij dat dan behandelen?

Antw. Ik moet dat dan allieëren, tot zoo een halte, als ik het noodig heb, hetzij verbeteren, hetzij verslimmeren.

Vraag. Op wat manier zult gij daarmede te werk gaan?

Antw. Dat te goed is, moet ik roodkoper bijzetten, dat te slecht is, moet ik met fijn zilver verbeteren.

Vraag. Wat voor zilver moet hier verwerkt worden volgens de oude Wetten, Privilegien en Resolutien?

Antw. Drie-erlij zilver. Nieuwe, groote en kleine keur.

Vraag. Als deze drie soorten aan de stalen van de keurkamer voldoen, hoeveel houdt het dan?

Antw. Volgens de laatst genomen resolutie, is de nieuwe keur 11 penn. 2 grein; de groote keur 10 p. 12 gr.; de kleine keur 9 p. 12 grein.

Vraag. Hoeveel houden de ducats?

Antw. 11 penningen 5 grein.

Vraag. Als gij de ducats tot 10 p. 12 gr. wilt brengen, hoeveel zult gij er dan bijzetten?

Antw. Op een once 17 grein of $1\frac{1}{2}$ engels schaars of $11\frac{1}{2}$ engels op het mark.

Vraag. Als gij de ducats tot 9 p. 12 gr. wilt brengen hoeveel zult gij er dan bijzetten?

Antw. Op een once 1 p. 17 gr. of $3\frac{1}{2}$ engels schaars of op het mark 1 once $7\frac{1}{2}$ engels.

Vraag. Het schijnt dat gij rekt 2 engels voor een penning. Is dat niet wat ruim gerekend?

Antw. Ja, dat is zoo de gemeene rekening van een werkman, die kan de juiste rekening zoo niet volgen.

Vraag. Als gij goede zilver sudeur wilt maken tot bijzonder gebruiken, hoe zult gij daar mede handelen?

Antw. Voor harde sudeur op een once nieuwe keur zilver 5 eng. Voor de middensoort 7 eng. en de ordinaire 10 a 12 engels alle Geel Schroot.

De proeven die moesten worden afgelegd waren op het laatst der 18^e eeuw:

«Voor een juwelier het vervaardigen van een paar «orlietten», of, een 7 of 9 steenring of, een strikring.»

Een goudsmid moest zich onderwerpen aan het maken van «een draadwerks colfertie of een draadwerks schaarhuysje.»

De proeven voor een grootwerker waren «een acht-kante thepot, alles volgens de teykening, of een kollyvaas of een tafelkrans».

Een kleinwerker eindelijk mocht kiezen tusschen het

maken van een achuyrigyns spuyte, een springkooker volgens de teykeningen of wel een achtkante gepolijste snuyfdoos met een holle bodem, de schernier in de randt.»

In 1785 bestond het gilde nog uit 50 leden. Het schijnt, dat de troebelen, die in dien tijd in Middelburg, evenals bijna overal elders in ons land, de gemoederen in beroering brachten ook de goudsmiden niet hadden gespaard.

Als eene curiositeit laat ik hier de aanspraak volgen, die de overdeken mr. ZACHARIAS PASPOORT ¹⁾ op de jaarvergadering bij gelegenheid van den gemeenschappeijken maaltijd heeft gehouden. De schrijver van het gildeboek had het dienstig geoordeeld de op de tijdsomstandigheden zeer toepasselijke speech voor het nageslacht te bewaren en heeft ze om die reden in het notulenboek neergeschreven. De aanspraak luidde als volgt:

Waarde medeburgers, Geachte leden van het gouden zilvermeden Gilde dezer stad.

Met dankzegging aan Gode, dat het ons gebeuren mag op dezen dag alhier, in onze betrekking als leden van dit aanzienlijk gilde, in zoo een vrede en stilheit met den anderen te zijn zamengekomen, tot het maken van eene nominatie, waar uyt door de Ed, Agt. Regeering

¹⁾ ZACHARIAS PASPOORT, geb. 1759, was als advocaat te Middelburg gevestigd. Was tot 1795 lid van den stedelijken raad. Na de omwenteling in 1814 zien we hem als lid der Staten van Zeeland en van de Rechtbank van Eersten aanleg te Middelburg vermeld. Hij overleed 29 Juni 1824. Zie NAGTGLAS *de Zeeuwen* II, blz. 340.

deser stad, op mijnen voordragt, als overdeken, een regeerend Deken voor twaalf maanden zal worden verkozen. wensch ik U lieden, mijne geagte medeburgers, Geluk, het behage den Heer van Hemel en van Aarde de onlangs gestoorde, dog nu wederom herstelde rust, zoo wij hoopen te bewaaren, hoeveel ieder inwoonder tzijs meer of min en in onderscheiden rang en staat geleden hebben, is U lieden ten volien bekend. Het is de pligt van een ider, en dus ook van ons, die hier tegenwoordig zijn, het zijne toe te brengen, tot weeder aankweeking van eene oprechte, broederlijke liefde tegen zijnen Evenmensch, hierdoor zal het wantrouwen, gesproten door onderscheiden denkwijzen, worden weggenomen, verder is het ook onze plicht, dat wij ons zoo gedragen, dat er wederom eene hoop geboren worde, dat wij ons verzoenen kunnen met een vertoort God, die alleen om oude hemeltergende zonden, ons met zulke zware rampen en oordeelen heeft getuchtigt, des wij den Oppersten Regter in de Roede moeten vallen, vergiffenis verzoeken voor, en vaaren laten alle onze menigvuldige overtredingen, welke onder andere daarin ook bestaan hebben, in eene toomelooze losbandigheid, en misbruik dier gaven ons zoo mildelijk tot spijs en drank toegedeelt. Zullen wij ons, daar wij heden Avond met elkanderen vriendelijk zullen spijzigen, aan een misbruik van Gods gaven niet schuldig maken, zal vooral een matig gebruik van den wijn betamelijk zijn, dat zal ons behoeden voor onaangenaamheden, anderzints te vreessen.

Ik heb mij verplicht gevonden, mijne medeburgers, dijs aan te spreken, teneinde dezelve op te wekken, en te verzoeken, dat deze onze bijeenkomst, in behoorlijke

order moge ten einde loopen, gepaart, met eene na den tijd geschikte vrolijkheit, gijlieden zult mij een groot genoegen geven, wanneer er Over Tafel mij d'Eer word aangedaan, om mijne gezondheid te drinken, als dan, zoowel als bij die gezontheden, die ik instellen zal, het gewone *hoezee* er af te laten. Bij de vernieuwing van dit gilde, verzekere ik U lieden, op nieuw, van mijne waare en onveranderlijke genegenheit ten uwaart, als uwen overdeken, als uwen vriend en als uwen broeder, biede ik mijnen dienst bij alle voortkomende gelegentheden aan, en niets zal mij aangener wezen, dan metterdaad te bevestigen 'tgeen ik tans bij monde zegge:

Jehova, zegene ulieden, uwe vrouwen, kinderen en nabestaanden, met de beste zijner zegeningen, hij doe uw neering voorspoedig zijn, en laate de vrede, en eensgezintheit in uwe huizen woenen, verder, weere hij alle Tweedragt uyt dit Gilde, en make de Leeden van dien ondergeschikt aan hunne Regenten, en de Regenten aan d'Achting hunner medegildebroederen waardig.

In het bovengenoemde gildeboek komt eene lijst voor van de namen der gildebroeders met de data van hunne aanneming in het gilde. Wij laten die lijst als bijlage aan het eind van dit artikel volgen. De namen beginnen met 1564 en eindigen in 1806. Wij treffen er de volgende personen in aan, die een meer of minder belangrijke rol in onze stad hebben gespeeld:

1. JAN ADRIAANSZ., goudsmid, in 1569 tot het gilde toegetreden, was in dat jaar burgemeester en, tijdens

het beleg der stad, schepen en raad van Middelburg. Hem was met den goudsmid Joos DE GROOTE opgedragen het vervaardigen der verschillende noodmunten, die de stad heeft doen slaan. Behoorde tot degenen, die 28 Januari 1573 (1574) eene viervoudige gouden noodmunt ontvingen ter belooning van bewezen diensten tijdens het beleg.

2. JACOB BOREEL, in 1576 tot deken of regent van het gilde gekozen, was eerst waardijn, daarna muntmeester van Zeeland, welk ambt hij van 1585—1601 bekleedde.

Den 12 december 1620 werd een JACOB BOREEL overdeken van het zilversmids- en tinnegietersgilde. In die hoedanigheid volgde de secretaris SCHOTTE hem op.

In 1651 vinden we den regeerenden burgemeester JAN of JOHAN DE JONGE als hun overdeken vermeld.

3. HERMAN CLAESSEN of KLAASSENS, in 1586 als deken van het gilde geboekt, was in 1585—1586 stempelsnijder aan de munt. Hij sneed o.a. de stempels van den schelling, den nobel, den dukaat en den rijksdaalder ¹⁾. Van 1585 tot 1608 komt hij als essayeur voor.

4. MATTHIAS MOLCKMAN in 1588 in het gilde aangenomen en in 1591 tot deken er van benoemd, is een der voornaamste goudsmeden geweest, die in Middelburg hebben geleefd. Hij was daarenboven een zeer aanzienlijk man, schepen en raad en, bij zijn overlijden in 1618, tesorier der stad. De stadsrekeningen vermelden vele

¹⁾ J. BROEKEMA. *Geschiedenis der Zeeuwsche Munt*, enz. blz. 64 (394) in *Archief Zeeuwsch Genootschap*, V^{de} deel, 2de stuk.

kostbare voorwerpen door hem vervaardigd, bijv. «twee zilveren bekkens met lampetten», waarin een vergulde burcht was aangebracht. Ze wogen $204\frac{1}{4}$ onsen zilver, die tegen 10 sch. 6 gr. het ons waren berekend. Deze kostbare zaken werden in 1612 vereerd aan de twee oudste dochters van PIETER DINIOSA te 's-Hage, president van den hove provinciaal in Holland en Zeeland. Vervolgens maakte hij voor de stad een 20 ons 2 engels wegende gouden kop voor £ 120: 3, die als «peter gift» gegeven werd bij den doop van ELISABETH, dochter van sir WILLEM BROM, luitenant-gouverneur van Vlissingen. In 1613 leverde MOLCKMAN een groote zilververgulde «coupetasse», wegende $77\frac{1}{2}$ ons, tegen 18 sch. het ons berekend. Het was een geschenk aan dh. WINDHOOD, ambassadeur van Groot-Brittannie. Onder de talrijke door hem vervaardigde voorwerpen, vermelden we nog slechts de gouden keten, die JOAN TROGMORTON, luitenant van de engelsche garnizoenen te Vlissingen in 1613 bij gelegenheid van den doop van diens zoontje ontving. De stad had het goud daartoe aan MOLCKMAN geleverd, die voor het vervaardigen £ 6 in rekening bracht. De ketting woog bijna 15 ons.

5. FREDERIK MUNTINK in 1595 vrijmeester geworden en deken in 1604 leverde verschillende zilveren schalen aan de stad. Twee zilververgulde koppen, 35 onsen zwaar, tegen 14 sch. het ons in rekening gebracht, werden aan mr. JAN WILER, secretaris van de engelsche natie geschonken. Goudsmid MUNTINK zal wel niet lang de stadsgunst hebben genoten, want reeds in 1611 was er eene procedure tegen hem hangende, omdat hij zilverwerk beneden de keur had geleverd.

PIETER VAN DEN ABEELE was na afgelegde proef in 1603 als meester ingeschreven. In 1624 komt hij als regent van het gilde voor en stond in 1654 boven aan de lijst der gildebroeders door M. HOOFT DEN OUDE in dat jaar bijeengesteld en in het kleine gildeboekje neergeschreven.

Deze PIETER VAN DEN ABEELE zal vermoedelijk de vader zijn geweest van den beroemden penningmaker VAN DEN ABEELE, die in 1607 of 1608 het levenslicht zag. Hij zou dan PIETER VAN DEN ABEELE DE OUDE zijn betiteld, want er woonde in dien zelfden tijd een PIETER v. d. A. DE JONGE in Middelburg, die eveneens een zoon had PIETER genaamd. Deze laatste is op 4 Mei 1608 alhier gedoopt: «PETER sone van PETER VAN DEN ABEELE DE JONGE; waarbij getuigen waren PETER VAN ABEELE en JAQUEMYNKEN VERSOLEN». ¹⁾

Deze PETER van 1608 staat later in de stadsrekeningen te boek als weesmeester en kiezer van Middelburg; hij is in 1644 naar elders vertrokken. Daar de penningmaker v. d. ABEELE, volgens notulen A. VAN SANTEN, in 1634 te Amsterdam in het gilde is aangenomen, kunnen bijgevolg de Middelburgsche weesmeester PIETER, die in 1644 de stad heeft verlaten en de goudsmid-penningmaker, die reeds in 1634 te Amsterdam woonachtig was niet één en dezelfde persoon zijn geweest.

In de *Biografische Aanteekeningen* van mr. A. D. DE VRIES AZN. ²⁾, blz. 1, komt namelijk omtrent den leeftijd van den amsterdamschen penningmaker het volgende voor:

¹⁾ Mededeeling van den heer A. O. SWAVING, gemeente-archivaris alhier.

²⁾ Deze aanteekening en de volgende zijn mij welwillend door den heer VAN KERKWIJK ter inzage verstrekt.

Ondertr. 19de Mey 1638. PIETER VAN DEN ABELE, van Middelburgh, Juwelier, out 30 jaer, woon. in de Langebrughsteech, en CATHARINA DE BOUDOES, van A. out 18 jaer, geass. met ROBBERT DE BOUDOUS, haer vaeder, woon. in de verwery.

Hij noch ouders hebbende. (Kerk. huw. procl.)

25 Aug. 1639 werd in de Oudekerk te Amsterdam hun eerste kindje, eveneens PIETER genaamd, gedoopt. In 1642 werd hun een zoon, ROBERTUS en in 1646 eene dochter ADRIANA geboren, die eveneens in de Oudekerk den doop hebben ontvangen.

Nu wij weten dat de graveur PIETER VAN DEN ABEELE in 1607 of 1608 is geboren — deze zaak staat vast — ¹⁾ kan hij in 1622 niet de maker zijn geweest van den penning op het ontzet van Bergen op Zoom door prins MAURITS, zooals dit tot nu toe door sommigen werd aangenomen. VAN DEN ABEELE heeft ook dezen penning in latere jaren gemaakt. Hij behoort tot de serie penningen VAN LOON I, blz. 206; II, 149, 1; II, 298 en II 387, die naar den heer VAN KERKWIJK mij mededeelde, alle in den zelfden tijd, omstreeks 1654 zijn vervaardigd. Zulk eene serie medailles, hier ter eere van het

¹⁾ Wij laten hier nog een tweede bewijs volgen voor onze meening, dat uit een notarijs protocol is genomen:

„ABEELE. PIETER VAN DEN 13 Mei 1680, Mr. Goutsmit, out 72 jaren (te Amsterdam) verklaart, dat iemand bij hem kwam, die zeide, dit is de man die de gouden penningh door U lieden mij (Capiteyn JAN SLUYMER van Middelburg) toegezeght en belooft, maken zoude, waerop Sr MEIJNDERSHEN (V. d. A.) recomandeerende eenige modellen van Penningen te laten sien om te resolveren naar welck model de Penningh gemaect soude worden. De capiteyn vroeg later f 400.— om daar van een penning naar zijn zin te laten maken Dit werd barsch afgeslagen en gezegd dat hij met een penning van f 100.— of f 100.— conde volstaen» (Mededeeling van den heer VAN KERKWIJK.

huis van Oranje, noemt men in het duitsch «Suiten-medailen». ¹⁾

Wie nog meer over dezen begaafden goudsmid-penningmaker wil weten, verwijzen wij naar de hierboven aangehaalde *Biografische aantekeningen* van mr. A. D. DE VRIES AZN. en naar de *Revue de la Numismatique belge* 1853, waar A. PINCHART op pag. 185 eene nagenoeg volledige lijst der door hem vervaardigde penningen geeft.

Goudsmid PIETER MARYNISSEN of MARINUSSEN, in 1605 ingeschreven en in 1630 tot deken benoemd, genoot eveneens de eer van aan de stad te mogen leveren. De zilververgulde «coupetasse» aan den Secretaris mr. SIMON SCHOTTE in 1626 vereerd en die met £ 36 werd betaald, was o. a. door hem vervaardigd. Ook de aan den zierikzeeschen predikant GODEFRIDUS UDEMANS geschonken zilververgulde schaal was door MARYNISSEN geleverd.

ISAAC DE CLIEVER, in 1606 als broeder ingeschreven, was mede een zeer bekwaam zilversmid. Hij vervaardigde o. a. 305 zilveren doppen voor de stadsboden, waarvoor hij £ 5 : 12 : 8 in rekening bracht.

HANS PIETERS. Deze goudsmid is in 1609 vrij geworden en komt later als deken voor. Reeds vroeg toonde hij zijn talent van zegelsnijder. Hij vermaakte het stads contrazegel en maakte een nieuw zegel voor de weeskamer. In 1625 ontving hij £ 3 : 12 voor het

¹⁾ H. HALKE, *Handwörterbuch der Münzkunde*, Berlin 1909 i v.

snijden van het wapen van de stad «ende anders» op een stalen hamer ten behoeve van den controleur en zegelaars der bieren. De stempels en ponsoenen voor het trooisch gewicht der stad zijn mede door hem vervaardigd. In 1652 werd aan HANS PIETERS opgedragen het snijden en maken van den vorm tot het gieten van schepenlooden; hij leverde daarbij tevens eené groote hoeveelheid looden. Het jaar daarop goot hij nogmaals en wel ten gewichte van 21 pond aan looden.

Vermoedelijk zijn dit de loodjes geweest, die op de voorzijde den Zeeuwschen leeuw vertoonen. (Zie *Zeeuwsche loodjes*, pl. I. n°s 6 en 7.)

HANS PIETERS is een tijdlang boekhouder van de Rederijkers geweest.

MATTHIAS of MATTHIJS BOREEL, herhaalde malen deken van het gilde, bekleedde van 1627—1635 den aanzienlijken post van waardijn van de zeeuwsche munt. Van hem kocht de stad in 1619 een zilververgulden kop, die aan den naar Leiden beroepen predikant ANTH. WALEUS werd vereerd. In 1635 werd hem opnieuw eene aanzienlijke bestelling opgedragen. Hij moest toen een «zilveren becken en vase» vervaardigen, die de stad aan den pensionaris mr. SIMON VAN BEAUMONT heeft geschonken. Het daarvoor benoodigde zilver was door commissarissen der wisselbank voor £ 60 aan de stad geleverd. Dit bedroeg, volgens den heer KESTELOO, «16 mark zilveren realen tot 22½ guldens 't mark».

JOANNES LOOFF, sedert 1627 lid van het goudsmids-gilde is een der voornaamste stempelsnijders geweest,

die aan de zeeuwsche munt hebben gewerkt. Hij verdiende, dat van bevoegde zijde eene uitvoerige beschrijving van de door hem vervaardigde kunstwerken, die steeds meer en meer door verzamelaars worden gewaardeerd, werd gegeven. Het is mij niet gelukt zijn geboortejaar te ontdekken, maar, dank zij de welwillende hulp van onzen gemeente-archivaris, kan ik hier mededeelen dat JOANNES LOOFF den 22 december 1651 in de nieuwe kerk alhier is begraven. Vroeger heb ik reeds bericht, dat LOOFF in 1652 niet meer in leven kon zijn, omdat het salaris toen aan diens weduwe werd uitbetaald. LOOFF teekende zijne penningen meestal met zijn naam voluit. Een paar proefslagen van legpenningen, die IL ¹⁾ gemerkt zijn, maken o.a. hierop eene uitzondering (Zie: VAN LOON, II, blz. 304 en 306).

Beide proefslagen zijn door wijlen P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE in de *Revue belge de Numismatique*, jaargang 1885, beschreven en afgebeeld. Daar deze jaargang wel niet in veler bezit zal zijn, hebben wij de zeldzame legpenningen op plaat III n°s. 2 en 3 doen weergeven en dit te meer nu er eene fotografische reproductie van kan worden gegeven.

De eerste, geslagen op den onzekeren uitslag van de aangevangen vredesonderhandelingen te Munster, ver- toont een zeilend oorlogsschip in volle zee. Eenige klippen op den voorgrond. Op de middelste ziet men de letters IL. Opschrift: TIMIDE AC PRUDENTER, alles in een fraai bewerkt randje omsloten.

¹⁾ De penning op het overlijden van TROMP in 1653, gemerkt IL. DEL., dien men wel eens aan LOOFF heeft toegeschreven, is naar een ontwerp van JAN LIEVENS door DIRK VAN RIJSWIJK vervaardigd.

Keerzijde: Gekroond wapen van Zeeland met het omschrift: LUCTOR ET EMERGO, waar boven 16—47. Een breede, zeer fijn bewerkte roze- en bloemerand omsluit het geheel. VAN LOON, II, blz. 306. Zilver.

Koninklijk Penningkabinet en mijne verzameling. Plaat III, n°. 2.

De tweede wijst op de onderhandelingen met Spanje. Voorzijde: De nederlandsche leeuw met den pijlbundel en de weegschaal. Onder den leeuw 1647. II. Op de keerzijde zijn de wapenschilden der Vereenigde provinciën rondom den vrijheidshoed aangebracht en door een kronkelend lint onderling verbonden. Aan het begin van het omschrift aan beide zijden de Burcht van Middelburg. Het vertaalde omschrift luidt: Niet door de pijlen, de eerste wapenen van 't zevenvoudige Nederland, maar door de onzijdige weegschaal bestaan de vrije regeeringen.

VAN LOON, II, blz. 304. Zilver.

Koninklijk Penningkabinet en Verzameling Zeeuwsch Genootschap Plaat III n°. 3.

De stempel van het burgemeesterslood, het jaartal 1648 voerende, is mede van zijne hand. Op de voorzijde ziet men een fraai gesneden enkelen arend, waarboven de keizerlijke kroon, dragende op de borst een schild waarop de Burcht van Middelburg. Op de keerzijde het romeinsche cijfer XII (stuivers), waaronder het jaartal 1648.

Zeeuwsche loodjes, plaat I, n°. 9.

Tin. Mijne verzameling

Plaat III, n°. 4.

LOOFF ontving voor het maken van den stempel de som van £ 11 en 13 schellingen of f. 69.90.

Op het raadhuis alhier wordt een koperen tafelbel van het kuipersgilde bewaard, die door JOHANNES BURGERHUYS is gegoten, waarvoor dezen £ 1 : 10 van de kuipers ontving. JAN LOOFF zal er echter de teekening of den vorm voor hebben gemaakt, want de zelfde post in de rekening vermeldt verder: Betaelt aan JOANNES LOOFF aen ydem belle per quitantie £ 3 : 1. (Zie: *Cat. van het Stedelijk Museum* (oudheidkamer) door W. O. SWAVING, 1910, blz. 97, n°. 348). Inderdaad vond ik LOOFF's initialen IL op de bel. De twee medaillons echter, die er op zijn aangebracht en die beide door uiterst fijn bloem- en loofwerk zijn versierd, zouden zonder die initialen reeds duidelijk genoeg aantoonen, dat wij hier het eigenaardige handwerk van JOANNES LOOFF voor oogen hebben.

LOOFF heeft óók als goudsmid uitgemunt. Van zijne hand is nog een zilveren schaalte ¹⁾ aanwezig, dat in partikulier bezit in Engeland is. De heer VAN KERKWIJK ontving er eene foto van, die in alle opzichten uitstekend is geslaagd.

Het schaalte, achthoekig van vorm, is geheel gegraveerd. In het midden ziet men een gotischen tempel, die zeer veel perspektief vertoont en waarin een altaar is aangebracht, dat men langs drie terrassen bereikt. Hier naast staan een gesloten vaas, een zak met meel en een pot met twee ooren. Aan de geopende deur ziet men een rund, door een persoon geleid. Op den voorgrond ligt eene vrouw geknield die, met bezielde gelaat,

¹⁾ De volgende beschrijving van dit kunstwerk is gedaan naar eene foto, in bezit van den heer VAN KERKWIJK. De engelsche eigenaar van het schaalte gaf echter geen toestemming tot reproductie er van in dit Jaarboek.

een voor haar staanden hoogepriester haar kindje vromelijk aanbiedt. De priester, gekleed in dubbelen rok met franje afgezet en een soort mijter op het hoofd, is de hoogepriester ELI. Men kan de geschiedenis van HANNA en SAMUEL in SAMUEL I, hoofdstuk 1 beschreven vinden.

Het omschrift rond het middenstuk luidt:

*ELCANA Sagh met Leet hoe dat Syn Vrouwe Weende,
HANNA met goet bescheet Verclaerde Wat sy meende,
tot godt den Heer sy sught en bidt hem met Aendacht,
En heeft haer's lichaems Vrucht' den Heer weer toegebracht.*

Sam. 1 cap.

Op een der vierkante vloersteen en van den tempel staat de naam van den vervaardiger *I Looff* 1631.

De breede buitenrand heeft tusschen kunstig geteekende arasbesken vier medaljons, vermoedelijk de vier jaargetijden voorstellende. Geen enkele der vier zijden is aan elkander gelijk.

SAMUEL DE SMEECKER was in 1627 tot goudsmid bevorderd. In 1644 komt hij als deken voor en ontving toen £ 2 : 6 : 8, als zijnde het bedrag, dat hij aan het gilde had voorgesloten bij het in orde maken van hun glas in de Oude Kerk, dat, zooals wij hiervoor gezien hebben later, in 1635, opnieuw in zeer vervallen toestand verkeerde.

MATTHIJS HOOFT de Oude. Deze was in 1626 als broeder in het gilde gekomen en werd later tot deken er van gekozen. Van 1652—1666 werkte hij als stempelsnijder aan de Munt. De oude HOOFT was een godvruchtig en dichterlijk begaafd man, van wiens hand nog een in prachtig schrift geschreven gildeboekje voorhanden

is. Behalve een opgave der gildebroeders, die toen, 1654, leefden, vinden we er enkele aantekeningen en vele vrome spreuken in aangehaald.

Wij noemen slechts deze:

Lex, Rex, Ars, Mars, Amor et Nummi toto dominantur in orbe.

*Geen land gelukkig wordt geacht,
Daer men de vrije const veracht.*

*In dictis veritas.
Constantia in factis.*

*Laetdunckenheyt is aller consten vyant,
Beweent het voorledene,
Beetert het tegenwoordige,
Wacht U int toecomende als voor sonden.*

In 1662 sneed hij ten dienste der stad twee vignetten, waarvoor hem £ 2 : 8 : 6 werden uitbetaald.

FRANÇOIS DE KLIEVER of DE CLYEVEERE was in 1635 tot goudsmid bevorderd, komt in 1646 als deken van het gilde voor. Hij is de vervaardiger geweest van de gedreven zilveren bokaal van 't bontwerkers- en paruikmakersgilde, thans nog in het stedelijk museum (oudheidkamer) te Middelburg aanwezig. Zie, *Cat. 4de* uitgaaf, 1910, n°. 171, alwaar wij lezen, dat de beker in 1650 is gemaakt en dat DE CLYEVEERE er £ 9 : 18 : 4 voor ontving.

Men vindt er de merken L-U. roos en adelaar op.

DANIEL FYERS of FIERS in 1648 vrij geworden, ontving in 1661 £ 1 : 1 : 8 uit de stadskas voor het maken van een nieuw zegel of signet voor de zegelaars. Het geld werd echter aan zijne vrouw, MARIA DRABBE uithetaald, zoodat de mogelijkheid bestaat dat DANIEL FIERS in dat jaar is overleden.

Veel later, van 1713 tot 1721 bekleedde een DAVID FIERS den post van muntmeester van Zeeland.

HENDRIK VAN HEUMEN in 1650 toegetreden komt in 1671 als regent of deken van het gilde voor. Hij schonk, zooals gezegd, in dit jaar 12 gouden toetsnaalden aan de broeders. HENDRIK VAN HEUMEN volgde in 1679 JACOB BOREEL (1658—1678) als muntmeester van Zeeland op.

JACOBUS VAN DER MAES, in 1651 vrijgeworden en in 1674 tot deken benoemd, was in 1677 de vervaardiger van een zegelstempel voor de stad. Hij ontving er £ 3 : 10 voor, daarin was echter de levering van 6 ons zilver begrepen.

ABRAHAM GOVERS of GOVERTS in 1655 in het gilde vrij geworden, was van 1672—1675 stempelsnijder aan de Munt.

MATTHIJS HOOFT DE JONGE. Deze talentvolle man was in 1660 meester van het goudsmidsgilde geworden. In 1666 volgde hij zijn vader als stempelsnijder aan de zeeuwsche Munt op, werd echter door minderwaardig gedrag in 1671 als zoodanig door een ander vervangen, doch, daar hij een zeer bekwaam stempelsnijder was, vijf jaar later, dus in 1676, op nieuw in dienst gesteld.

HOOFD DE JONGE vervaardigde o.a. de stempels voor de gildepenningen der chirurgijns te Middelburg, afgebeeld in *Tijdschrift* 1912, pl. IV, en bij DIRKS *Gildepenningen* pl. LXII, 9. Laatstgenoemd stuk, dat bij DIRKS minder juist gereproduceerd werd, is gemerkt M HOOFD D. I. F. (Matthijs Hooft de Jonge fecit). Op pl. III, n°. 5 beelden wij den penning naar het op het Kon. Kabinet aanwezige exemplaar op nieuw af.

Vervolgens sneed hij het grootzegel voor de Admiraliteit van Zeeland. De ijzeren stempel er van berust thans in de verzameling van den heer A. O. VAN KERKWIJK. De afbeelding op pl. III n°. 6 is naar een gipsafgietsel er van genomen. Het Zeeuwsch Genootschap alhier bezit een afdruk in bladzilver. Het zegel stelt een zeilend oorlogsschip voor, de vlaggen van Zeeland en van de Admiraliteit voerende. Het omschrift luidt:

GROOT. SEGEL VAN DEN RAAT TER ADMIRALITEYT IN ZEELANT. Onderaan leest men: MHOOFD D. J. F. De eerste letter is een monogram, bestaande uit de letters *M. H.*

JOAN STANGENIETE in 1662 tot het gilde toegetreden maakte in 1677 het gedreven ronde zilveren schild van het St.-Lucasgilde, dat oudtijds door den gildeknaap bij feestelijke gelegenheden werd gedragen. Volgens de rekening van het gilde kostte het schild £ 4 : 10 : 7 zie, *Cat. Sted. Mus.*, n°. 184.

JACOBUS DE CLIEVER maakte in 1713 het gildeschild van de schoenmakers. Zie, *Cat. Sted. Mus.*, n°. 186. Hij was in 1668 in het gilde gekomen. Het gildeschild van de broodbakkers is eveneens door hem vervaardigd. Zijn meesterteeiken was $\frac{I}{D.C.}$. In het jaar 1745 werd het

met wapens versierd. Betaald «Aan TRAPPENTIER voor het zilverschilt te graveren £ 3 : 10 : 0 Deze is de DANIEL DRAPPENTIER geweest, die stempelsnijder aan de zeeuwsche munt was. Zie, *Cat. Sted. Mus.* n°. 192, noot.

ISAAK BRUGNÉ in 1688 tot deken gekozen, was van 1702—1723 essayeur aan de Munt. Er was, naar het schijnt, heel wat op zijne bekwaamheid aan te merken.

WILLEM DU PRÉ, in 1691 als broeder ingeschreven, oefende van 1687—1722 het ambt van stempelsnijder aan de Munt uit.

JACOBUS KUYPERS komt op de lijst der gildebroeders op het jaar 1694 voor. Hij is de vervaardiger in 1739 geweest van de verg. zilveren bokaal met deksel van de maljeniers. Zie, *Cat. Sted. Mus.*, n°. 173. De beker is gemerkt met een vlamvend hart met twee pijlen. De rekening luidde: JACOBUS KUYPERS voor 't maken en vergulden van een zilveren kelk £ 15:13.

JACOBUS POTHOLT is in 1699 tot goudsmid bevorderd. Hij was de bewerker van de verg. zilveren bokaal met deksel van het kruideniers- en apothekersgilde. Zie, *Cat. Sted. Mus.*, n°. 172. Zijn meesterteeiken was ^IPOT. De beker heeft bovendien nog als merken de adelaar en het zeeuwsche wapen. POTHOLT liet zich £ 12:5:10 voor den beker betalen.

JACQUES JOLY, goudsmid, ontving in 1721 £ 48:9:1 van de stad voor het vervaardigen van een zilveren koffievaas, bestemd voor den ingenieur VAN BOMMEL.

CHRISTIAAN RYCKERT in 1737 in het gilde aangenomen maakte een zilveren koelvat voor rekening van de stad. Dit fraaie voorwerp woog 190 ons en 15 eng. Het werd met £ 117 : 5 : 10 betaald, omdat er zooveel graveerwerk op voorkwam. De gelukkige bezitter er van werd prof. IZAÄK SCHORER, omdat hij, volgens de *stadsrekeningen*, in 1740 voor een beroep naar Amsterdam bedankt had.

PHILIPPUS PRIEË was in 1749 tot goudsmid aangesteld. Hij leverde o.a. aan de stad een zilveren gebruijnen theeketel met komfoor, waarvoor hij £ 51 : 16 ontving. Het voorwerp werd in 1777 aan prof. KLUYT vereerd. Bovendien was hij in 1766 de vervaardiger van de verguld zilveren bokaal der confrérie van St. JORIS alhier (*Cat. Sted. Mus.*, n°. 174) en van de twee prachtige zilveren bokalen thans nog in het Sted. Mus. onder n°. 175 en 176 vermeld. Zijn meesterteekeu was ^P_{P. RIE} en varianten daarvan.

HENDRIK BOSHART, die in 1758 het meesterschap verwierf, ontving in 1781 de opdracht tot het maken van een «toilet» dat door de stad als pillegift werd vereerd aan het dochttertje van Z. Ex. jhr. JAN VAN BORSELE. Dit vorstelijk geschenk kostte niet minder dan £ 329 : 11 : 4. Zie, *stadsrekeningen*. Hij was in 1762, volgens zijn merk H. B., de drijver van het zilveren presenteerblad van de kuipers (Zie, *Cat. Sted. Mus.*, n°. 180 en de noot, die er bijbehoort).

De rekening er van werd echter aan den goudsmid CORNELIS JEFFREY uitbetaald. Daar deze reeds in 1728 als gildebrouder was ingeschreven, is het weinig denk-

baar, dat hij in 1762 nog een groot zilverwerk zal hebben vervaardigd.

HENDRIK BOSHART zal vermoedelijk in de zaak van CORN. JEFFREY hebben gewerkt. Ook de zilveren bokaal van het zijde- en lakenkoopersgilde, zie *Cat. Sted. Mus.* n°. 178, is in 1787 door HENDRIK BOSHART bewerkt. Zijn meesterteeke was H. B.

FRANÇOIS ENGELN, JACQUES DE WAREM, JOH. ROELOFSEN en PIETER BLOK, allen leden van het goud- en zilversmidsgilde, hebben functies aan de zeeuwsche Munt uitgeoefend.

JOHAN WERNER GUERICKE, geboren in 1746, in 1782 tot het gilde toegetreden, is de maker geweest van den fraaien penning, in 1781 aan LEENDERT BOMME, natuurkundige te Middelburg vereerd. Zie, *Tijdschrift* 1905, pl. VII. Hij leverde vervolgens een zilveren theeblad, dat aan dh. CHARLET door de stad werd vereerd, toen deze zijne demissie als Kapitein der Burgercompagnie had gekregen.

De thans nog in het Sted. Museum aanwezige bokaal met deksel van het broodbakkersgilde is mede door hem en wel in 1783 vervaardigd. Zie *Cat. Sted. Mus.*, n°. 177. Zijn meesterteeke was $\frac{I}{WG}$.

Het is zeer opvallend, dat geen enkel lid der stempelsnijdersfamilie HOLTZHEY in het middelburgsche goud- en zilversmidsgilde voorkomt.

Aan het einde van de Lange Burgt aan de marktzijde zijn de bedrijven der heeren HACKENBERG gevestigd.

Dat is daar een klassieke buurt. Deze erven grensden oudtijds aan de achterzijde van het stede- huis en het vleeschhuis. In het begin van 1500 woonde daar op de Burgt reeds de goudsmid OELLART. In de buurt herinnerden de huizen «de gouden keten, de gouden beurze, en 't gouden schuyffet» aan het goudsmidsbedrijf. Naast het huis van goudsmid OELLAERT¹⁾ was een zeer klein straatje, dat naar het oude vleeschhuis doorliep. De heer DOMMISSE meent in dit steegje eene verklaring te vinden van het woord *Porte frase*, zooals het huis van den heer HACKENBERG (B 3) thans heet. Dit is echter niet juist. Uit het notulenboek van het gilde is mij op het jaar 1621 gebleken dat een *porte frase* een goudsmidsartikel was, dat met eenige andere zaken als «vergulde greynen, bouckslooten, geëmailleerde knoppen, mansriemen, silvere hechten en tasknoppen» als «koopmanschap» werd beschouwd, dat van elders mocht worden verkregen en in den winkel voorhanden mocht zijn, terwijl alle overige zaken in Middelburg zelf moesten worden gemaakt. «*Porte frase*» heeft dus niets met een poort of straatje te maken, maar is evenals *porte-fleurs*, *porte-bonheur*, enz. in den zin van «dragen» gebruikt «*Frase*» zal wel eene verbastering van het woord «*fraise*» zijn, dat o.a. ook een geplooiden halskraag aanduidt. *Porte frase* was dus een voorwerp, dat den halskraag omsloot of vasthield. En met deze laatste verklaring nemen wij afscheid van het gilde.

MARIE G. A. DE MAN.

¹⁾ OELLAERT werd voor een jaar uit de stad gebannen; hij mocht terugkeeren, mits hij een beeld aan het nieuwe stadhuis bekostigde, wat hem op £ 5 te staan kwam. De beelden werden door MICHEL YWISZ steenhouwer te Mechelen geleverd.

Bijlage I.

Meesterteeakens.

Meesterteeakens¹⁾, voorkomende op een roodkoperen plaat, „slaper of dormant”, door het Zeeuwsch Genootschap in bruikleen aan de stedelijke verzameling (oudheidkamer op het raadhuis) afgestaan.

Op de geheel gegraveerde plaat leest men het volgende:

CHRISTIAEN NIPYES, Deken.

JOHAN SAMUEL HARLEBOUT, ouden deken.

WILLEM DU PRÉ, Ouden afgaenden deken.

DAVID ABELMONT, Beleder. Anno 1715.

PIETER BEUKELAAR, Gildeknecht.

Anno 1728.

Daaronder vijf wapenschilden, die zijn uitgewischt, maar waarvan de teekening flauwtjes zichtbaar blijft.

EERSTE KOLOM.

1714. GILLES MEESENS. Negen stippen rondom een middelpunt. Klein, duidelijk rond merk.

1714. JOHAN TORNOYS. Een rad. Klein rond merk.

1715. ANTHONY VAN DER HEUL. Eene koe naar rechts ziende. Liggende rechthoek.

1715. JACOB DE VRIES. Een eikeblad op steel. Ruit. Klein merk.

¹⁾ Deze teekens zijn door mij naar de origineele plaat op het raadhuis alhier omschreven.

1715. PIETER VAN NOOYEN. *a.* Gekroonde vogel met langen snavel en korte pooten naar links stappende. Staand ovaal; *b.* kleinere vogel, rechts gewend. Liggend ovaal.
1715. JOHANNIS KUYPER. Een kuipersaanbeeld, waaronder een hamer. Boven het aanbeeld eene ster. Twee merken, een, het grootste, achthoekig, het tweede in staanden rechthoek.
1715. JACOBUS REGNAULT. Geen meesterteeiken aangegeven.
1715. LUCAS VAN NIEUWENHOVEN. Een uit blokken bestaande poort door getralied hek gesloten. Van boven boogvormig.
1716. WILLEM WILLEMSSEN. Drie teekens. *a.* een schelp; *b.* een dito, kleiner; *c.* een vaas met deksel op voetstuk Fraai groot merk.
1717. PIETER DE KALUWE. Eekhoorn met opgerichtten harigen staart. Staande rechthoek, van onder rond.
1717. JOHAN VAN STIGT. *a.* Eene ster, klein rond merk; *b.* een vlieg met uitgestrekte vleugels. Ovaal.
1717. PIETER HAZELBEEK. *a.* Een haas naar links loopend, liggende rechthoek; *b.* een hart, waar boven lelievormige strik.
1718. PAULUS ARLEBOUT. Een bout tusschen de letters P A. Rechthoekig; van onder rond.
1719. JAN KUYPER FIL. FRED. *a.* Anker, groot merk, achthoekig; *b.* en *c.* kleinere ankers, vierkant.
1719. JAN VAN MACHEREN. 5-puntige ster boven een manshoofd met ronden hoed naar links ziende. Smal staand ovaal.
1719. JAN VAN METEN. Een gekroonde passer.

TWEEDE KOLON.

De plaat is blijkbaar van onder langer en op zijde breeder geweest, want tusschen JAN VAN METEN aan het einde der eerste en goudsmid W. DE VILLEERS aan het begin der tweede kolom ontbreken 28 namen van broeders, die tusschen de jaren 1719—1730 in het gilde zijn gekomen. Evenals op de platen in het Rijks-Archief te Amsterdam bewaard, zullen de afgeknipte stukken ook hier wel als allieerkoper in den smeltkroes verdwenen zijn. (Zie E. VOET. *Merken van Amsterdamsche goud- en zilversmeden*. p. 14).¹⁾

1731. WILLEM DE VILLEERS Juni(or). $\frac{D}{WV}$ Liggende rechthoek van onder in driehoek uitlopend.
1731. JOHAN VAN HOORN. Een gekroonde hoorn. Liggende rechthoek van onder rond uitlopend.
1731. JACOBUS KUYPER. Kuipershamer. Twee grootten. Staande rechthoek van onder puntig en het tweede rond uitlopend.
1731. JACOBUS DE WAREM. Een boompje. Staande rechthoek van onder rond.
1732. JACOBUS KURF. Een klok of muts. Heel klein, onduidelijk merk.
1733. ADRIAAN DE RIDDER. $\frac{D}{AR}$ Doorgesneden ovaal.
1733. PETRUS DANIEL DRIEL. *a.* Gekroonde hamer. Achtkantig; *b.* houten hamer zonder kroon.
1733. CORNELIS BLAUWBEENS. *a.* Een voet met been, links gewend. Smal staand ovaal; *b.* voet met been naar rechts tusschen de letters C B. Liggend ovaal.

¹⁾ De jaartallen aan de tweede kolom ontbreken. Deze kunnen thans worden aangevuld, dank zij de lijst der broeders in het gildeboek.

1734. JOHAN DE RUYTER. Een naar links galopperend paard. Liggende rechthoek.
1734. MARTINUS VAN DE WALLE. Gekroonde w? Onduidelijke kleine stempel. Rechthoekig.
1735. JOHAN BOLLAERT. 5 teekens. *a*. Een gekroonde bol in een schild, van onder rond; *b*. een gekroonde bol zonder schild; *c*. een hand een bol vasthoudend, liggende rechthoek; *d*. een *I* waaraan een draad met bal hangt; *e*. een ineengeslingerd monogram uit twee *I*'s en twee *B*'s bestaand.
1735. HENOG DE RAPPERS. Een hond snel naar links loopend. Liggende rechthoek.

WITTE DE BONTÉ. Geen teeken vermeld.

1736. JOHANNIS DE VILLEERS. *a* Kaplaars naar links gewend. Staande smalle rechthoek van onder in scherpen driehoek uitlopend; *b*. dito kaplaars maar kleiner.
1736. JOHAN ALDERS. 1. *A*, waarboven een kroon. Liggende rechthoek.
1736. JAN VAN MANEN. Een kwartier maan in staanden rechthoek, waarboven een kroon. De maan heeft den vorm van een *c*. Kleine stempel.

De platen met meestertekens, die op JAN VAN MANEN volgen tot het jaar 1775, zijn vermoedelijk door versmelting verloren gegaan.

Door bemiddeling van den heer VAN KERKWIJK ben ik echter in staat gesteld de omschrijving der meestertekens, loopende van 1775 tot 1803, te kunnen vervolgen, daar de in afteekening op het Ned. Museum voor geschiedenis en kunst aanwezig zijnde middelburgsche goudsmidsmerken door den directeur, den heer Dr. A. PIT welwillend ter beschikking zijn gesteld.

De eerste, die op de lijst voorkomt is:

1775. CORNELIS MILBORN.¹⁾ Zijn meesterteekeu was een koffiekau, waarboven C M.
1775. GERRET VAN GOETHEM. *a.* Aanbeeld, waaronder v g, vierkant; *b.* als *a*, achthoekig; *c—e* rechthoekig, kleine verschillen in teekening en grootte; *f.* grooter aanbeeld en *V G* in hoofdletters. Staande rechthoek 8.5 m.m. hoog. 6 stempels.
1775. PIETER DE PUL. *a.* Bloeiende plant in pot. De stengel tusschen D P, hoog en smal merk; *b.* plant met bloem, grooter.
1775. ISAAC DU BOY. *a.* I D B in staanden smallen rechthoek. *b.* chirurgijsspuit? in staanden rechthoek. *c.* spuit van andere teekening. Grooter stempel, 8 m.m. hoog.
1776. CORNELIS GROSSE KNETTER. *a.* C G, tusschen deze letters een vreemdsoortig figuur. Stempel van onder in scherpen hoek uitlopend; *b.* zelfde figuren, de stempel van onder boogvormig.

¹⁾ Van dezen goudsmid zal wel niet veel eigengemaakt zilver meer terug te vinden zijn, daar, volgens mededeeling van den heer J. C. MILBORN, de winkel van zijn grootvader op zekeren nacht tusschen 7 en 8 januari 1793 door eene beruchte dievenbende, onder aanvoering van EVERHARD ENGELN, geheel is leeggeplunderd. Het zilver is langen tijd verstoppt geweest onder de banken van de vischmarkt alhier. De dieven zijn later ontdekt, maar het zilver was verdwenen. Er bestaat eene gedrukte lijst van het verloren gegane zilver, die wij als *Bylage III* laten volgen, omdat het ons merkwaardig toeschynt inzicht 'te hebben van de voorwerpen, (die een zilversmidswinkel in de achttiende eeuw bevatte, temeer daar er eigenaardige benamingen op voorkomen van sieradiën der zeeuwsche landbevolking. De winkel van CORNELIS MILBORN was gevestigd, hoek segeerstraat—langendelft, H 9, en wordt thans nog door diens kleinzoon, geb. 1822, bewoond. EVERHARD ENGELN is 29 Juli 1799 „gecondemneert om gebragt te worden ter plaatse, alwaar men gewoon is crimineele justitie te doen, en aldaar met de koorde gestraft te worden, dat' er de dood na volgd“. Uit: Sententien van den Hove van Justitie over de voormalige gewesten Holland en Zeeland, enz., enz. In den Haag ter s Lands Drukkerij 1799.

1777. CORNELIS BOCKZ. Een naar links springende bok. Vier stempels — één vierkant — van verschillenden vorm.
1777. ABRAHAM DU TROY. *a—d*. Drie getande blaadjes met steeltje naast elkaar, in liggend ovaal en van verschillende grootte; *e. T R O I* in liggend ovaal.
1777. HENDRIK NAUWEN. *HN*, waarboven eene zespuntige ster of roosje.
1778. CORNELIS STAMPERIUS. *CS* in liggend ovaal, twee kleine stempels van verschillenden vorm.
1778. ABRAHAM HERON. Een omkijkende naar links loopende haas. Twee stempels.
1778. JOHAN FRANÇOIS NIEUWENHUYSE. Achtpuntige rozet. Kleine stempel.
1778. AARNOUT HACKENBERG. *AH*, daartusschen een naar links gericht bijtje. Liggende rechthoek.
1778. JOHANNES VAN URCK. Een tak (?) in staand ovaal.
1778. JAN BATTIES CARLIER. *IBC*, waarboven eene ster met stompe punten.
1778. WILLEM ORNEE. *WO*, waarboven een sterretje. Kleine stempel.
1778. GIJSBREGT ROELOFSEN. *a*. Zeemeermin. In het veld eene ster. Staand ovaal; *b*. zelfde voorstelling, maar *GB* onder de meermin.
1779. JOHANNIS ANTHONY DRUBBEL. Bel met klepel. Staande rechthoek.
1779. HENDRIK ASEMeyer (Callemeier, zie lijst). Sikkelvormige figuur, van onder eindigende in een bolletje. Staand ovaal.

1780. BENJAMIN D'HOY. Een ? , waarboven een zespuntige rozet. Het figuur tusschen B—D.
1780. CAREL DE PEVAL. C D P, waarboven eene zespuntige ster.
1780. JAN HOOFTMAN. I H, waarboven een hoofd. Staande ruit.
1780. JOHAN HERMANUS AELRICHS. $\overset{I}{H}A$. Tusschen de letters een roosje. Driehoek.
1781. NICOLAAS JOHANNES VERLEE. N I V, daaronder een liggend dier.
- 17 $\frac{11}{19}$ 82. JOHAN WERNER GERIKE. $\overset{I}{W}G$. Iedere letter aan de buitenzijde door een boog omsloten.
- 17 $\frac{3}{19}$ 83. AART ADRIAAN VERVENNE. Een op de achterpooten staande hond, links gewend.
- 17 $\frac{10}{20}$ 83. LEENDERT HOOGKAMER. L H in liggenden rechthoek.
- 17 $\frac{4}{16}$ 84. PIETER STEFFENS. a. P S, waarboven een hoedje? b. P S grooter en door een kroontje gedekt.
- 17 $\frac{7}{14}$ 84. JOHAN HEINDRICH BINDER. I H B aanéén. Liggende rechthoek. Kleine stempel.
- 17 $\frac{5}{17}$ 85. DAVID REGHTER. D R in liggenden rechthoek. Kleine stempel.
- 17 $\frac{8}{19}$ 85. JOHAN DAVID HORNOD. I D I in hoofdletters. Liggend ovaal.
- 17 $\frac{5}{30}$ 86. JACOBUS ADRIAAN BLAAUBEEN. I A B. Liggend ovaal.
- 17 $\frac{3}{21}$ 87. LEENDERT JACOBUS LEENDERTSEN. a. I L, waar tusschen een sterretje, liggende rechthoek; b. I L in rechthoek; c. I L, waar tusschen een vrouwtje met tak.

- 17 $\frac{3}{21}$ 87. ARNOLDUS WILOT. *a* w in liggend ovaal; *b*. *a* w, gescheiden door de Hoop met anker.
- 17 $\frac{12}{21}$ 87. ANTHONI JANSE. *a* j, waar tusschen een anker? of boompje?
- 17 $\frac{4}{19}$ 89. JOHANNES DE VISSER. *i* d v, onderaan een figuurtje, vermoedelijk een visch.
- 17 $\frac{2}{1}$ 91. JEAN DE TROY. Drie zevenpuntige rozetjes naast elkander in liggenden rechthoek.
- 17 $\frac{2}{18}$ 91. JAN HENDRIK STEMME. Drie haakjes? naast elkander in liggenden rechthoek.
- 17 $\frac{2}{18}$ 91. JAN ORANJE. Een oranjeboom met appelen. Twee stempels van ongelijke grootte.
- 17 $\frac{10}{31}$ 91. HENDRIK ROELOFSEN Jr. Een zittende, achterwaarts kijkende hond. Groote en kleine stempel.
- 17 $\frac{10}{31}$ 91. CORNELIS TEVEL. *a*. TEVEL in liggenden rechthoek. *b*. *c* t in een vierkant.
- 17 $\frac{13}{19}$ 92. ABRAHAM VAN SPRANG. *a*. *a* v s. in liggend ovaal; *b*. *a* v s in liggenden rechthoek.
- 17 $\frac{3}{19}$ 92. JACOBUS VAN DEN BROECKE. *v* d b, liggend ovaal.
- 17 $\frac{3}{22}$ 93. FRANÇOIS RICHARD. *a*. Klaverblad in driehoek; *b*. *f* r, waarboven een blaadje, in omlijsting; *c*. klein klaverblad zonder omlijsting.
1794. LOUIS BONNET. Klaverblad uit lint? samengesteld zonder omlijsting.
- 17 $\frac{3}{11}$ 94. CORNELIS MARINUS DE LANGE. *a*. $\frac{c}{d\ l}$ in omlijsting; *b*. *c* m d l in liggenden rechthoek; *c*. als *b*. maar kleiner.

- 17³₁₁94. JOH^e. PIETER VAN CASTELEYN. *a.* I P V C in liggenden rechthoek; *b.* een dier naar rechts gewend in omlijsting.

Op eene kleine rood koperen geheel gegraveerde plaat — catalogus Stedelijk Museum, n°. 429 *b* — leest men:

Commissaris uit den Raad dezer stad Middelburg over het Goud- en Zilversmeden Ambacht de heer CORNELIS VIS.

De Commissarissen uit het Ambacht:

President WILLEM LANGEBEKE.

AERNOUT HACKENBERG Az.

MARTINUS VAN DE POL Az.

GERRET VAN GOETHEM.

Knaep. GERARD STERTZENBACH.

- 18¹²₂₀03. PAULUS DHONT. *a.* P. D, waarboven eene roos; *b.* een grooter merk, waarvan de figuren voor mij onverklaarbaar zijn.

- 18⁷₃₀04. JOSIAS SNOEP. *a.* I O S in liggenden rechthoek; *b.* De letter S in een schildje.

- 18¹₃₁06. LAURENS VAN GEELKERKEN. De letter G, waarboven een mutsachtige figuur. Twee stempels, rechthoekig en ovaal.

- 18⁴₂₁06. JEAN PHILIPPE L'ALLEMANT. ^IP.L in omlijsting. Tamelijk groot merk.

- 18¹⁰₁₄06. KAREL BEUN. K B in een schildje.

Bijlage II.

Namen der gildebroeders van het goud- en zilvermedengilde binnen
Middelburgh in Zeelant, beginnende van den jare 1564 en
vervolgens tot heden. (1806)

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.
Arent Jansen Boom	1564		Willem de Grootens	1581	
Geerard Jacobsen	1565		Cornelis Draak	1581	
Adriaen Melssen	1566		Herman Claessen	1582	1586
Joos de Grootshell	1567		Matthijs Molckman	1588	1591
Jan Adriaensen.	1569		Pieter van Macheeren	1588	
Trassemus Max. de			Robbert van der Meere	1589	1615
Bonynges	1571		Michiel Herdtsen	1589	
Joos de Grootshell de			Jaques Coene	1589	
Jonge	1572		Robbert van der Meere	1590	1615
Adriaen Melchior Minar	1573	1573	Symon Mes	1590	
Jacob Boreel	1574	1576	Dyerick de Rasier	1590	
Jacob Andriessen	1574	1585	Balthasar Houk	1590	1598
Matthys Janssen	1574	1575	Mechiel van Rienen	1590	
Philippus Hellemans	1575	1581	Jaques de Groote	1591	1594
Joos Bouwens	1575	1580	Robbert Leeuwes	1591	
Frederik Ketwick	1575		Lauvereins de Rasier	1591	
Jan Baza	1575	1577	Nicolaes Mechels	1591	
Nicolaes Rogier	1575		Isaack Mertens	1591	
Jan Rogier	1575		Jean Jean	1591	
Cornelis Anthonissen	1576		Jan Simonsen Smit	1592	
Nicolaes Lordenis	1576		Adriaen Weijns	1593	
Jasper van Antwerpen	1576		Elias van Rome	1594	
Artus van Antwerpen	1576		Steven de Groot	1595	
Bastiaen Bakeleer	1576		Frederik Muntink	1595	1604
Paulus van Heerlach	1576		Willem Simons	1595	
Joos Louwes	1577		Pieter Domynecke	1596	1620
Guiljaan Dominicke	1581	1596	Simon Jansen	1596	1605

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.
Pieter Jansen	1597		Joan de Bakker	1624	
Pieter Stokman	1598		Joannes Boudaens	1626	
François Baillet	1599		Andries van Forlé	1626	
Pieter Coene	1601		Gilhaem Boussche	1626	
Pieter van den Abeele	1603	1624	Johannes Looft	1627	
Johannes Ophof	1604		Samuel de Smecker	1627	1644
Eduart Somer	1604		Jacobus Jansen	1628	
Jacob van der Maes	1604		Hans de Hasere	1628	
Pieter Marynissen	1605	1630	Pieter Jacobs	1628	
Cornelis Weerdenburgh	1605		Abraham Fransoisen	1629	
Aderiaen Muntink	1605		Geraart Dericksen	1629	1647
Abraham Basa	1605		Abraham Meertens	1629	
Pieter van de Capelle	1606	1614	Jacobus Romsdonk	1629	
Isak de Cliever.	1606	1629	Cosepis Nevejans	1630	
Matthias Boreel	1606	1616	Louwys Wils	1630	
Jasper van Liere	1607		Thomas Koster	1631	
Herman Schoorer	1607		Philips van de Walle	1631	1648
Jan Stoffels	1607		Daniel Pieter Jansen	1632	
Hans Pieters	1609	1626	Hironimus Muntink	1633	
Gideon de Bres	1610		Daniel Jansen	1633	
Louwys Verdounck	1610		Andries Lubregts	1634	
Daniel Basa	1610		Isak de Kliever	1634	
Hernout Haak	1611	1631	Anthoni Pieters	1634	1649
Samuel Vranckx	1611		Vensint van Drinkborn	1634	
François Schillemans	1611		Paulus Costens	1634	
Andries van Galissen.	1614	1625	Andries Radous	1635	
Anthony Angel	1616		Rogier de Haale	1635	
Hosiers van Messen	1617		François de Kliever	1635	1646
Boud. de Koster	1619	1645	Hendrik van Deelen	1635	
Joh. Schotte	1620	1639	Abraham de Klick	1635	
Jac. van Galissie	1620	1633	Jan Tackouw	1635	
Heinderyck de Maagt	1620		Jan Tak de Vriese	1635	
Jan de Fouché	1621		Abr. van de Planke	1636	
Aderiaen Herdtsen	1621		Matthys Hooft de Oude	1636	1654
David de Cliever	1622		Jac. de Kliever	1636	
Derick Jacobs	1622		Hendryck Steenbrinck	1636	

	Jaar van intrede	Gekozen tot Deken.		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken
Leonard Pentemans	1636		Joannis de Putter.	1654	
Pieter de Mailje	1636		Franciscus de Clyver	1655	
Hendr. de Kuyver	1636		Franciscus Muntinck	1655	
Johannes Nicolai	1637		Abraham Govers	1655	
Iosebrand Dirksen	1637		Cornelis Tukant	1655	
Jan van Drinkborn	1638		Juoz Jacobsen	1655	
Abraham de Bok	1638		Pieter Boreel.	1656	1661
Robert Macquet.	1639		Gerart Kerkenraet	1658	
Jan de Laner	1639		Joannis Wildemans.	1659	
Paulus Reyniers	1639	1659	Matthys Hooft de Jonge	1660	
Iman Boogaerd	1639		Abraham de Backer	1660	
Jan Hubrechts	1639		Heindrick Boell	1660	
Iman Janssen	1639		Cornelis Willegardt	1660	
Jan du Pon	1639		Joannis Bertoen	1661	
Pieter Ruysschaert	1640	1651	Abraham de Click	1661	
Mach. Schoors	1640		Abraham Lubrechts	1662	
Daniel Geerolfs de Oude	1641	1660	Isaack Gysels	1662	
David Abelmonde	1646	1715	Joannis Saragon	1662	
Jacobus de Bok	1646		Joan van der Heull	1662	
Franciscus Proua de Oude	1646		Joan Stangeniete	1662	
Crispijn van de Wee	1647		Thomas Borlsnygh	1662	
Hendrick de Coninck	1647		Jac. des Prez	1663	
Daniel Fyers of Fiers	1648		Jac. Willemsen	1664	1675
Joh. Herssen	1648		Floris Koen	1664	
Lieven Gaeyjaert	1649		Willem Macquet	1664	1692
Balthasar Dominyck	1650		Jac. van den Heuvel	1664	
Hendrik de Maegt	1650		Daniel Geerolfs de Jonge	1665	
Hendrick van Heumen	1650		Jac. Moerman	1665	
Cornelis de Both	1650		Berrenaert van Houte	1666	
Johannis van Murck-			Jac. de Cliever	1668	1684
hoven	1651		Daniel Pieters	1668	
Jac. van der Maes	1651		Lyon de la Tombe	1669	
Johannis van Galissiën	1651		Joan de Klerck	1669	
Lowys van Galissiën	1651		Albert Koen	1669	
Joannis de Baequer	1653		Isaak Pauwelsen	1670	1697
Aernout Haeck de Jonge	1654		Laurens de Paeuw	1672	

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.
Pieter Warnier	1672		Kasper Hofmeyer	1686	
Jac. Warnier	1672		Joan van der Heul	1687	
Pieter Fiers	1672		Adriaan van der Voren	1688	
Pieter Beukelaer	1672		Henricus Kersseler	1688	
Lambert van der Toren	1672	1704	Floris Guys	1688	
Gerardus Buys	1672		Johannes Willemsen	1690	
Leuwout Willem Scha	1672		Cornelis La Vernire	1690	
Cornelis de Kamps	1672		Cornelis van Melle	1690	
Joh. Wayvel	1672		Frederik Kuyper	1690	
Joh. Versolinge	1673		Nathanael Louyssen	1690	
Willem Koopman	1674		Anth. van der Heul	1691	
Joan Gilie	1674		Willem du Pré	1691	
Joan Kamerlinck	1674		Abraham de Coup.	1692	
Geliaem de Bick	1674		Hermanus Spoormaker	1692	
Cornelis Koen	1675		Jacob de Caluwe	1692	
Joan van Houten	1675		Gijsbertus Koen	1692	
Robertus Macquet	1677		Jac. du Foer	1692	
Isaak Brungne	1677	1688	Jac. Suwens	1693	
Nicolaas Joons	1678	1693	Chr. Nipjes	1693	1714
François Boudewijn de Jonge	1678		François Engelsen	1694	1725
Pieter van der Maes	1678		Jac. Kuypers	1694	
Jac. Verbrecht	1679		Samuel Cats	1694	
Guilliaem de Maagt	1679		Daniel Kadaeus	1695	
Joan de Kan	1679		Jac. Stangeniete	1695	
Lodewijk Kemp van Assinge	1679		Adriaan Noorthoek	1695	
Gerart Fiers	1680		Anthonus Fellis	1696	
Joan de Kamps	1680		Jacobus de Later	1696	
David Fiers	1682	1712	Benjamin Louyssen	1697	1722
Willem Penne	1682		Dirk Post	1697	
Adriaan de Ridder	1683		Felix Cahaist	1697	
Abraham Gerlagh	1685		Nicolaas Kluyt	1697	
Abraham de Kan	1685		Robertus de Valkenaer	1699	
Joh. Samuel Arlebout	1686	1703	Nicolaas Penny	1699	
Matthias Boreel	1686	1727	Johannes Doensen	1699	
			Pieter Sebrechts of Lebrechts	1699	

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.		Jaar van intrede	Gekozen tot Deken.
Pieter de Jonge	1699		Pieter Carlier	1710	
Jacobus Potholt	1699		Johannes Brasser	1712	
Pieter Denderbek	1700		Cornelis Blom	1712	
Paulus van der Poest	1700		Nicolaas van Groeneveld	1713	
Johannes Wagenaar	1700	1709	Gilles Meesens	1714	
Willem van ?	1700		Johannes Tornoys	1714	
Paulus Kesteloot	1701		Anth. v. d. Heul	1715	
Jacobus Sangnie	1701		Jacobus de Vries	1715	
Adriaan de Lein	1701		Pieter van Noyen	1715	
Gilles Krynsen	1701		Joh. Kuyper	1715	1752
Willem de Villiers	1704	1721	Jac. Regnault	1715	
Johannes van Vijven	1704		Lucas van Nieuwenhoven	1715	
David Abelmonte	1705	1715	Willem Willemsen	1716	
Jeremias Provoo	1705		Pieter Kaluwe	1717	
Joh. Warnaar	1705		Joh. van Stigt	1717	
Joh. de Bonte	1705		Pieter Hasselbeek	1717	
P. Sterven.	1705		Paulus Arlebout	1718	
Isaak de Camps	1706		Jan Kuyper fils Fred.	1719	
Cornelis Cats	1706		Jan van Macheren	1719	
Jac. Ferleman	1706		Jan van Meten	1719	
Louwys de Camps	1707		Jacques Joly	1719	
Daniel Pieters	1707	1723	Joh. Noordhoek.	1721	
Pieter de Ridder	1707		Izak van de Kruysse	1721	
Marinus Keuyol	1707		Jan Teerling	1721	
Jac. van Maccheren	1707		Bastiaan Quirynsen	1721	
Joh. Gerrado	1707		Joh. Feijs	1721	
Abr. Cocquelle	1707		Joh. D'hoy	1721	
Simon van Welsaden	1707		Jan van Laaren	1721	1741
Daniel Dronkers	1707		François Koole	1721	
Abr. de Back	1707		Karel Beydals	1722	
Abr. Ooms	1707		Daniel van de Kruice	1722	
Abr. Zeevaart	1707		Anth. van Driel	1723	
Joh. Lodewijk Geyser	1707		Felix Abr. Joly	1723	
Benjamin Grenot	1709		David Swart	1723	
Jacobus Dronkers	1709		Adriaan den Hollander	1724	
Jacobus Goewijn	1710	1739	François de la Vá	1724	

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken
Pieter de Schinkel	1724		Daniel van der Mey	1738	
Willem de Schinkel	1724		Jacobus Bekker	1739	
Joh. de Maagt.	1725		Jan Blom	1740	
Anth. Stevens	1725		Adriaan Robbe	1740	
Adr. van de Kerkhoven.	1726		Philips Jacobus Kops	1740	
Gerrit van Driel	1727	1740	Jan Munt	1741	
Cornelis Jeffrey	1728		Rosier Merksen	1742	
Abraham Teerlings	1728		Louwerens de Potter	1743	
Anth. de Lattre	1729		Hendrik Hackenberg	1744	1786
Hendrik Castelein	1729		Willem de Winter	1744	1776
François Engels Junior	1730		Henricus van Brussel	1744	
François Du Monceau	1730		Jacobus Prieë junior	1744	
Dirk Dolenkamp	1730		Pieter Tap	1744	
Willem de Villiers	1731		Abraham van Cromvliet	1745	
Joh. van Hoorn	1731		Engel Nipjes	1745	
Jac. Kuypers	1731		Adriaan van Gennep	1745	
Jacobus de Warem	1731	1763	Pieter Oosterman	1746	
Jacobus Kurf	1732		Anth. Alders	1748	
Adriaan de Ridder	1733		Cornelis de Voet	1748	
Petrus van Driel	1733		Joh. Mulders	1749	
Cornelus Blaauwbeens	1733		Philips Prieë	1749	1780
Jan de Ruyter	1734		Pieter Beydals	1749	
Martin van de Walle	1734		Johannes Stamperius	1750	1788
Johannes Bollaard	1735		Jacobus Goewijn	1751	
Henog de Rappers	1735		Pieter Blok	1751	
Witte de Bonte	1736		Laurens Campart	1751	
Johannes de Villiers	1736		Nicolaas Schüeman	1751	
Joh. Alders	1736		Gerard Stertzenbach	1753	
Joh. van Manen	1736		Adriaan Westerlinck	1755	
Samuel Chahaist	1736		J. C. van Hemert	1755	
Jacobus van Brussel	1736		Corn. Jac. Rietveldt	1756	
Daniel Jeffrey	1737		Jacobus Vervenne	1757	
Jan van Batenburg	1737		J. Gelder Blom	1757	
Laurens Wolkenberg	1737		Joh. Christoffel Ouwen-		
Christiaan Ryckert	1737		hage	1758	
Arnoldus Hartman	1737		Christiaan de Villiers	1758	

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.
Toussaint Brunel	1758	1787	Johannes Langebeke	1772	
Hendrik Boshart	1758	1799	Pieter Klaassen	1772	
Erest Frederik de Lange	1759	1795	L. Potman	1774	
Anth. Knypers	1760	1795	J. Cappon Hokke	1774	1807
Jacobus Philipse	1760		Cornelis Milborn	1775	
Louis Brunel	1760		Gerrit van Goethem	1775	1802
Pieter Eestink	1761		Pieter du Pui	1775	1796
Joost Wierighs	1761		Isaak du Boy	1775	
Noacg Massee	1761		Cornelis Grosseknetter	1776	
Jacobus Clement	1761		Cornelis Bockx	1777	
Michiel de Lange	1762		Abraham de Troi	1777	
Willem Teys	1763		Hendrik Nauwen	1777	
Bernerd Plukkhooy	1763		Cornelis Stamperius	1778	
Pieter Welp	1763		Abraham Heron	1778	
Cornelis Komans	1763		J. Fr. Nieuwenhuyse	1778	
Simon Baden	1763		Aarnout Hackenberg	1778	1806
Adriaan de Bel	1763		Joh. van Urek	1778	
Willem Hoogkamer	1764		J. Batties Carlier	1778	
Abraham Carel Beydals	1765		Willem Ornee	1778	
Reinier van Hairen	1765		Gijsbregt Roeloffsen	1778	
Jacobus Fokke	1765		J. Anthonis Drubbels	1779	
J. Fr. Adr. Wouters	1765		Hendrik Callemeyer	1779	
Jacobus Larochz	1765		Benjamin d'Hooy	1780	
Johannes d'Hoy	1766		Jan Hooftman	1780	
Pieter le Fever	1766		Carel de Peval	1780	
Pieter de Soute	1766		Joh. Herman Aelrichs	1780	
Abraham Mortier	1767		Nic. Joh. Verlee	1781	
J. Gerard Gendeke	1767		Joh. Werner Gericke	1782	
Jacobus de Warem jr.	1768		Aart Adr. Vervenne	1783	
Jac. J. Munt	1769		Thomas Smidt	1783	
Corn. Claassen	1769		Leendert Hoogkamer	1783	
Willem Langebeke	1769	1805	Pieter Steffens.	1784	
Johannes Roelofsen	1769		J. Fred. de Lange	1784	
Pieter Carton	1771		Joh. Hendrik Binder	1784	
Martinus van de Pol	1771		David Reghter	1785	
Theodoor Hoexum	1771		Joh. David Jornod	1785	

	Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken		Jaar van intrede.	Gekozen tot Deken.
Jac. Adr. Blaabeen	1786		Hendrik Roelofse jr.	1791	
Leendert Jac. Leendertsen	1787		Cornelis Tevel	1791	
Arnoldus Wilot	1787		Abr. J. Sprang	1792	
Antonie Janse	1787		Jac. J. v. d. Broecke	1792	
Joh. de Visser	1789		François Richart	1793	
Jean de Troi	1791		Louis Bouvet	1794	
J. Hendr. Stemme	1791		Cornelis M. de Lange	1794	
Jan Oranje	1791		Joh. P. Kastelij	1794	

Dewijl in het jaar 1798 bij het vernietigen van de gildens, het doen van proeven mede is afgeschaft, zoo hebben deze navolgende leden, hunne acte van Remissie bekomen door Provisioneel Commissarissen, afgegeven op last van het Uitvoerend Bewindt der Bat. Republic. Dato 5 October 1798 M. Ooms 1799; M. DAVIDSEN 1799; JAC. BATTY 1799; D. H. WEESSICH 1801; JAC. ANTH. VAN IWAARDE 1801; J. P. WILFERT 1801; W. VELTHUYSEN 1801; COENR. ROELOF ROELOFSEN 1801.

Volgens Resolutie ten Raade dezer stadt dato 19 Maart 1803 hebben deze navolgende leden wederom hun inkomstgeld betaald en proev gemaakt

PAULUS D'HONT $18\frac{12}{20}03$

JOZIAS SNOEP $18\frac{9}{30}04$

LAURENS VAN GEELKERKE $18\frac{1}{31}06$

JEAN PHIL. L'ALLEMANT $18\frac{4}{21}06$

KAREL BEUN $18\frac{10}{14}06$.

(Overgeschreven uit het Ordonnantieboek van het Goud- en Zilversmidsgilde, toebehoorende aan den heer HACKENBERG te Middelburg.)

Bijlage III.

LYST

van gestoolen

GOUD- EN ZILVERWERK,

In den Nagt tusschen den 7 en 8 January, 1793, met Brake,
uit de Winkel van den Mr. Zilvermit en Cashouder
CORNELIS MILBOEN, in den Langendelft te Middelburg.

Circa 19 à 20 Zilvere Tasbeugels.

- 10 dito Tashaaken.
- 4 à 5 dito Tasessen.
- 4 à 6 dito Schaaren.
- 10 à 12 dito Breyscheen.
- 9 à 10 dito Paar Boekslooten.
- 12 à 14 dito Naalde- en Springkokers.
- 4 dito Knipbeugeltjes.
- 6 dito Kurketrekkers.
- 18 à 20 dito Stropslooten.
- 20 dito Paaren Gespen met Staale Beugels in soort.
- 1 à 1 en een half dozijn dito Lepels, en Vorken in soort.
- 2 dito Zaktabaks Doozen.

Eenige dito snuyfdoozen, van diverse groote, Eau de la Reine
Doozjes en andere in soort, onbepaald;

- 12 à 14 dito Reeste doorluchtige, en andere Hemdroks
Knoopen.
- 6 dito Boere Meshegten.
- 24 dito Paar Hertjes Gespen.
- Een groote partij dito Boere- en Burger Gespen, met Zilvere
Beugels.
- 18 à 20 dito Band en Leyband, en Stropgespen.

- 2 dito Soup Lepels, witte.
- 1 dito Suyker Vaas, gepolyst.
- 1 dito Mostaard Vaas, en Lepel gepolijst,
- 1 dito Theebusch.
- 1 dito Tabaks Confoor op een Bort.
- 4 dito Paar Zout Vaasjes.
- 1 dito Koelvaatjen.
- 2 dito Suiker Korfjes.
- 1 dito Mergboor.
- Circa 4 dito Dasschuivers met Portrait en Steenen.
- 4 à 6 dito Hoed Gespen.
- Eenige dito Horlogie Kettingen in Zoort.
- Eenige dito Nestelpriemen en Schortepriemen in Zoort.
- Eenige dito Vingerhoeden, Naayringen en Lidjes in Zoort.
- Een Extra quantiteit dito Horlogie tuyg, Punthaaken, Mantelhaaken, Schaarkettingen, en menigte andere kleynigheden, tot een Zilversmits Kas behoorende.
- Circa 14 à 16 kaartjes met Goud, zynde Slootjes en ander gezet en ongezet Goud.
- 1 Toetsteen.
- 12 Zeeuwsche Ryxdaalders.
- Eenige Parels, Gitjes, en andere Steenen in Zoort.

Burgemeesters en Schepenen der Stad Middelburg in Zeeland, belooven by desen eene Praemie van vyf-en-twintig Ponden Vlaams, aan den genen die den Dader of Daders van bovengemelde Diefte zal weten aan te wyzen, zoodanig dat dezelve of een van dien in handen der justitie geraaken, en van het fait worden overtuigd, zullende des aanbrenghers Naam, des begeerende worden gesecreteerd.

Te Middelburg, Gedrukt by HERMANUS SNEL,
Stadsdrukker, woonende in de lange Gortstraat.